

Excellence in Agri Info
KHETI DUNIYAN, PATIALA

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

Rs.10/-

ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਖਬਾਰ (ਨਿਰੂਪ-ਪੇਪਰ)

www.khetiduniyan.in

ਖੇਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ
ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣੋ

ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ 500/- ਰੁਪਏ

ਦੋ ਸਾਲ ਲਈ 750/- ਰੁਪਏ

ਚੰਦੇ ਭਾਰਨ ਲਈ QR ਕੋਡ ਸਕੈਨ ਕਰੋ।

Editor : Jagpreet Singh • RNI/PUNPUN00806 • Issue Dated 04-01-2025 • Vol.43 No.01 • Ph. : 0175-2214575, 90410-14575 • Page : 16 E-mail : khetiduniyan1983@gmail.com

ਬਠਿੰਡਾ ਸਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ 440 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਦੂਸ਼ਿਤ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਰਸੈਨਿਕ ਤੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟਰੇਟ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੱਧ

ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵੀਹ ਫੀਸਦੀ ਸੈਂਪਲ ਤੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਖਰੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਂਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟਰੇਟ ਦਾ ਪੱਧਰ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਨੌਂ ਫੀਸਦੀ ਸੈਂਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਸੈਨਿਕ ਦਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅੱਠ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ 30 ਫੀਸਦੀ ਸੈਂਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਯੂਰੇਨੀਅਮ ਦੀ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਬਾਰੇ ਮੁੜ ਇਹ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਤਸਵੀਰ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਜਲ ਬੋਰਡ (ਸੀ. ਜੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੀ.) ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਭੂਜਲ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੈ।

ਸੂਬੇ ਦੇ 30 ਫੀਸਦ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਯੂਰੇਨੀਅਮ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਗੁਰਦੇ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ 440 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ 'ਨਾਈਟਰੇਟ' ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਵ-ਜਨਮੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ 'ਬਲੂ ਬੇਬੀ ਸਿੰਡਰੋਮ' ਵਰਗੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਬਾਰੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੋਰਡ (ਸੀ. ਜੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੀ.) ਨੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ 20 ਫੀਸਦੀ ਵਿੱਚ 'ਨਾਈਟਰੇਟ' ਤੇ ਅਮਿਆਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ

ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜਨੰਦਗਾਓਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਰਸੈਨਿਕ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੀ ਵੱਧ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 30 ਫੀਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ 42 ਫੀਸਦ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਯੂਰੇਨੀਅਮ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੱਧ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਯੂਰੇਨੀਅਮ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਗੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਾਈਟਰੇਟ ਦਾ ਗੜ੍ਹਾਪਣ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਮੰਦਨਜ਼ਰ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਆਧਾਰਿਤ ਖਾਦਾਂ

ਦਾ ਵੱਧ ਇਸਤੇਮਾਲ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟਰੇਟ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਧੇਰੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਾਰਨ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਖਾਦਾਂ ਰਹੀਂ ਨਾਈਟਰੇਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮਿਆਰ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ-2024' ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 9.04 ਫੀਸਦੀ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ 'ਫਲੋਰਾਈਡ' ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀਮਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੀ,

ਜਦੋਂਕਿ 3.55 ਫੀਸਦੀ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਰਸੈਨਿਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਰਸੈਨਿਕ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੱਧ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਈ 2023 ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ 15,259 ਥਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 25 ਫੀਸਦ ਖੂਹਾਂ (ਬੀ. ਆਈ. ਐਸ. 10500 ਮੁਤਾਬਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਤਰੇ ਵਾਲੇ) ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਲ ਸਰੋਤ ਮੁੜ ਤੋਂ ਭਰਨ ਨਾਲ ਗੁਣਵੱਤਾ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਮੈਨੂਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 4982 ਥਾਂ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਲਏ ਗਏ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੇ 20 ਫੀਸਦੀ

ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ 'ਫਲੋਰਾਈਡ' ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਮਾਤਰਾ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ

ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਕਰਨਾਟਕ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਤਿਲਾਂਗਾਨਾ ਵਿੱਚ 'ਫਲੋਰਾਈਡ' ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਫਲੋਰਾਈਡ ਤੇ ਆਰਸੈਨਿਕ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ ਜਾਂ ਚਮੜੀ 'ਤੇ ਜ਼ਖਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟਰੇਟ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 45 ਮਿਲੀਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲੀਟਰ ਦੇ ਤੇ ਅਮਿਆਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਮਾਣਕ ਬਿਊਰੋ ਵੱਲੋਂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

ਰਾਜਸਥਾਨ, ਕਰਨਾਟਕ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟਰੇਟ ਤੇ ਅਮਿਆਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ

ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਰਾਜਸਥਾਨ, ਕਰਨਾਟਕ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ 40 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟਰੇਟ ਤੇ ਅਮਿਆਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੀ। ਸੀ. ਜੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੀ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 2017 ਤੋਂ 2023 ਤੱਕ ਨਾਈਟਰੇਟ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ 15 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟਰੇਟ ਦਾ ਪੱਧਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ

ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ, ਐਸੀ ਹਵਾ ਵਗਾਈਂ।
ਜੰਗ ਦੇ ਬੱਦਲ ਜਿਹੜੇ ਛਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਭਜਾਈਂ।
ਢਿੱਡੋਂ ਭੁੱਖੇ ਸੌਦੇ ਜਿਹੜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਈਂ।
ਧਰਮ ਦੇ ਨਾ ਜੋ ਕਰਦੇ ਝਗੜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਕਲ ਸਿਖਾਈਂ।
ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਡੁੱਬੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆਵੇ।
ਕਿਰਤ ਉੱਤੇ ਕਰੋ ਭਰੋਸਾ, ਹੱਦ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਵੇ।
ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਝੂਠ ਫਰੋਬ, ਸਭ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁੱਟੇ।
ਕਾਮੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਿਹਨਤ, ਵਿਹਲੜ ਨਾ ਕੋਈ ਲੁੱਟੇ।
ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਜੋ ਹਨ ਨੇਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਕਲ ਸਿਖਾਈਂ।
ਸੱਚੇ ਮਨੋਂ ਕਰਨ ਸੇਵਾ, ਸੌਂਹ ਜਿਹੜੀ ਖਾਈਂ।
ਹੱਕ ਪਰਾਇਆ ਜੋ ਖਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਆਵੇ।
ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਮਿਲਣਾ, ਭਾਵੇਂ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।
ਜਾਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਈਂ ਸਮਝਾਈਂ।
ਇਕ ਜੋਤ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਹੋਏ, ਅਜੇਹਾ ਕੁਝ ਕਰ ਵਿਖਾਈਂ।
ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ, ਐਸੀ ਹਵਾ ਵਗਾਈਂ।
ਸਭਨਾਂ ਵਿਹੜੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇੜੇ, ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਵਰਸਾਈਂ।

KS Group PUNJAB
www.ktagrotech.org
sales@ktagrotech.org

ਕਿਸਾਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਖੁਸ਼ਹਾਲ

KSA
Straw Reaper

KSA 756 XH

ਸਟਰਾ-ਰੀਪਰ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਓ

TOLL FREE NUMBER
1800-120-004455

www.ktagrotech.org

Contact No.

+91 92170-70555
+91 92170-71755

ਕੇ.ਐਸ. ਐਗਰੋਟੈਕ ਪ੍ਰਾ.ਲਿ.
ਰਾਏਕੋਟ ਰੋਡ, ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ, ਪੰਜਾਬ

ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ, ਲੱਸੀ, ਘਿਉ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁੱਧ ਦਾ ਗਲਾਸ ਪੀਣਾ ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪੂਣੀ ਵਾਲੇ ਤਾਜੀਆਂ ਛੱਲੀਆਂ ਤੋੜ ਭੁੰਨ ਕੇ ਖਾਣੀਆਂ, ਛੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਲਾਂ ਸਭ ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਮੂਲੀ, ਗਾਜਰ ਪੁੱਟ, ਖਰਬੂਜੇ ਹਦਵਾਣੇ ਅਤੇ ਤਰ ਤੋੜ ਖੂਹ ਤੇ ਬੈਠ ਖਾਣ ਦਾ ਵੀ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥੀਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤਾਕਤ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ ਹੁਣ ਕੁੱਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਬੰਬੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਕੁਝ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਦੋ ਚਾਰ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣੇ ਵੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫਲਦਾਰ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਆਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੇਠ ਰਕਬਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਮਸਾਂ ਇਕ ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੀ ਫਲਾਂ ਹੇਠ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਅੱਧਾ ਰਕਬਾ ਕਿੰਨੇ ਦੇ ਬਗੀਚਿਆਂ ਹੇਠ ਹੈ। ਜਾਮਣ ਅਤੇ ਬੇਰਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਆਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਫਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹਿੰਗੇ ਹਨ। ਮਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਆਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਵੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਫਲ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ੇ ਸਾਡੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਭੋਜਨ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਲਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਤੇ ਧਾਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਲਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਤਾਂਜੇ ਫਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਲੋਕੀਂ ਫਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਛੂਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਫਲ ਕਈ ਵਾਰ ਰਸਾਇਣਾਂ ਨਾਲ ਪਕਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉੱਝ ਵੀ ਰੇੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਫਲਾਂ ਉੱਤੇ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੀਟਾਣੂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫਲਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਚੌਥੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਖੂਹਾਂ ਲਾਗੇ ਇਕ ਦੋ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਲਗਾ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਹਨ। ਅਮਰੂਦ, ਬੇਰੀਆਂ ਤੇ ਜਾਮਣ ਦੇ ਰੁੱਖ ਵੀ ਆਮ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਫਲ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਈ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਦੇ ਜਿੱਥੇ ਲਾਭ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋਏ ਪਰ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਵੀ ਹੋਈ। ਬਾਗ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਆਮ ਲੋਕੀਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਂਭਾਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਘਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਬੰਬੀ ਲਾਗੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਫਲਦਾਰ ਰੁੱਖ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਤਾਂਜੇ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਰਹਿਤ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਸਦਾਬਹਾਰ ਨਵੇਂ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਅੰਬ, ਅਮਰੂਦ, ਬੇਰੀ, ਕਿੰਨੇ, ਲਿੰਬੂ ਤੇ ਜਾਮਣ ਆਦਿ ਦੇ ਬੂਟੇ ਲਗਾ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਕਿੰਨੇ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਬਗੀਚੇ ਮਾਲਵੇ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹਨ ਪਰ ਬੰਬੀ ਲਾਗੇ ਇਕ ਬੂਟਾ ਤਾਂ ਲਗਾਇਆ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੀ ਏ ਯੂ-ਕਿੰਨੂ-1 ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੂਟਾ ਲਗਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਬੀਜ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲਿੰਬੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਘਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਬੂਟਾ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਬਾਰਾਮਸੀ ਲਿੰਬੂ, ਪੀ ਏ ਯੂ ਬਾਰਾਮਸੀ ਲਿੰਬੂ-1 ਤੇ ਕਾਰਜ਼ੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਅਮਰੂਦ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਬੂਟਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾਵੇ। ਇਹ ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਐਂਟੀਐਕਸੀਡੈਂਟ ਦਾ ਵਧੀਆ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਘਰ ਬੀਜ ਲਈ ਸਵੇਤਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਗੁੰਦੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਪਿੰਕ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਲਗਾਵੇ। ਪੰਜਾਬ ਐਪਲ ਅਮਰੂਦ, ਪੰਜਾਬ ਕਿਰਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਵੈਦਾ ਹੋਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਇਕ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਇਕ ਕੁਇੰਟਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਬ ਨੂੰ ਫਲਾਂ ਦਾ ਰਜਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਦੁਆਬੇ ਨੂੰ ਚੂਪਣ ਵਾਲੇ ਅੰਬਾਂ ਦਾ ਘਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, 'ਅੰਬੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਸੋਗੀ, ਜਦੋਂ ਛੱਡਿਆ ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬਾ।' ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਰੁੱਖ

ਕੱਟੇ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਕਲਮੀ ਅੰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਅਲਫੈਜੋ, ਦੁਸਹਿਰੀ ਤੇ ਲੰਗੜਾ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੂਪਣ ਵਾਲੇ ਅੰਬਾਂ ਵਿਚ ਗੰਗੀਆਂ ਸੰਪੂਰੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੀ ਐਨ-1 ਤੋਂ ਜੀ ਐਲ-1 ਤੱਕ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬੇਰਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਫਲ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਵੀ ਚੌਥਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੇਰ ਵਿਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ, ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ, ਲੋਹਾ ਅਤੇ ਫਾਸਫੋਰਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਮਰਾਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਝਾੜ ਹੈ। ਵਲੈਤੀ ਅਤੇ ਸਨੌਰ-2 ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਮਰਾਨ ਦੇ ਇਕ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁਇੰਟਲ ਝਾੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਲੀਰੀ ਦੀ ਵੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੇਹਰਾਦੂਨ, ਕਲਕੱਤੀਆ ਅਤੇ ਸੀਡਲੈਂਸ ਲੇਟ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਂਵਲੇ ਦਾ ਅਚਾਰ ਅਤੇ ਮੁਰੱਬਾ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ, ਪੈਕਟੀਨ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਬਲਵੰਤ ਅਤੇ ਕੰਚਨ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ।

ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਚੀਕੂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਉਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਚੀਕੂ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡ੍ਰੇਟ, ਚਰਬੀ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ, ਫਾਸਫੋਰਸ, ਲੋਹਾ ਅਤੇ ਰੇਸ਼ੇ ਦਾ ਵਧੀਆ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਕਾਲੀ ਪੱਤੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਬਾਲ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਵੱਡੇ ਰੁੱਖ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਇਕ ਬੂਟੇ ਤੋਂ 1.5 ਕੁਇੰਟਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਲੁਕਾਠ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵੀ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ ਪੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਐਡਵਾਂਸ, ਗੋਲਡਨ ਯੈਲੋ, ਪੇਲਜੈਲੋ ਉਨਤ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਖੁਸ਼ਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਖਜੂਰ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵੀ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਲਾਵੀ ਅਤੇ ਬਰੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਬਿਲ ਇਕ ਹੋਰ ਅਜਿਹਾ ਫਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਾਈਬੋਫਲੇਵਿਨ, ਵਿਟਾਮਿਨ ਏ ਅਤੇ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡ੍ਰੇਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਗੁੰਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਖਤ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਜ਼ੀ ਇਸ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸਮ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਰ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਜਾਂ ਬੰਬੀ ਲਾਗੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਫਲਦਾਰ ਰੁੱਖ ਲਗਾਵੇ, ਤਾਂਜੇ ਫਲ ਖਾਣ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਭਜਾਵੇ। ਬੂਟੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਿਹਤਮੰਦ, ਸਹੀ ਉਮਰ, ਸਹੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੀ ਏ ਯੂ, ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਰਸਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਖਰੀਦੋ। ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਮੀਟਰ ਘੇਰੇ ਦੇ ਟੋਏ ਪੁੱਟੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧੀ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਅੱਧੀ ਰੁੜੀ ਨਾਲ ਭਰੋ। ਮੁੜ ਇੱਥੇ ਬੂਟਾ ਲਗਾਵੋ। ਬੂਟੇ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਬੂਟੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ।

ਜਨਵਰੀ 'ਚ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਿਆਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਹਾੜੀ ਦੇ ਗੋਠਿਆਂ (ਪਿਆਜ਼) ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਪਨੀਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਨੀਰੀ ਬੀਜਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁਣ ਲੰਘ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਨੀਰੀ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਗੋਠਿਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ

ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਗੋਠਿਆਂ ਦਾ ਕਣ ਬੀਜਣ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਗੋਠੇ ਬੀਜਣ ਲਈ ਇਕ ਕਨਾਲ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਤੀਹ ਕੁਇੰਟਲ ਗਲੀ-ਸੜੀ ਰੁੜੀ ਨੂੰ ਰਲਾ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਵੋ। ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮੀਟਰ ਚੌੜੇ ਅਤੇ ਵੀਹ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਉੱਚੇ ਪਟੜੇ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਬਿਜਾਈ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਹਰੇਕ ਪਟੜੇ ਵਿਚਕਾਰ ਡੇਢ ਤੋਂ ਦੋ ਫੁੱਟ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਰੱਖੋ। ਪ੍ਰਤੀ

ਕਿਲੋ ਗੋਠਿਆਂ ਦੇ ਕਣ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਗ੍ਰਾਮ ਕੈਪਟਾਨ ਜਾਂ ਥੀਰਮ ਨਾਲ ਸੋਧ ਕੇ 1-2 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਡੂੰਘਾਈ ਅਤੇ 5-7 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੂਰ ਕਤਾਰਾਂ 'ਤੇ ਬੀਜੋ। ਬੀਜੇ ਗਏ ਕਣ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲੀ-ਸੜੀ ਰੁੜੀ ਨਾਲ

ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਨ ਬੁਜਰਕ
ਮੋ. 9876101698

ਲਾਉਣ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖੇਤ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 10-15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਮੋਟਾਈ 0.6-0.9 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਢੁਕਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਬੂਟੇ ਨਿੱਸਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਖੀਰ ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਅੱਧ ਜਨਵਰੀ ਤੱਕ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਦਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੋਠਿਆਂ ਦੀ ਪੌਦ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਾਸਲਾ 15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ 7.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਗੇਤੀ ਬਿਜਾਈ ਕਾਰਨ ਗੰਡਲਾਂ ਵੱਧ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਆਦਾ ਪਛੇਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਝਾੜ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਠਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁੜੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ 50 ਟਨ ਗਲੀ-ਸੜੀ ਰੁੜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਓ। ਪੌਦ ਦੀ ਲਵਾਈ ਸਮੇਂ 50 ਕਿਲੋ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਤੱਤ 110 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ, 50 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੇਟ 325 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰ ਫਾਸਫੇਟ ਅਤੇ 50 ਕਿਲੋ ਪੋਟਾਸ਼ ਪਓ। ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ 50 ਕਿਲੋ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ

ਹਿਸਾਬ ਪਓ।

ਇਹ ਖਾਦ ਗੰਡੀਆਂ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਘੰਡੀ ਮੋਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਫਾੜ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੋਠਿਆਂ ਦੀ ਫਸਲ ਮਧਰੀ ਅਤੇ ਘੱਟ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਾਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਚੰਗਾ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੁੱਡ-ਗਡਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਗੋਠਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਪੌਦ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਓ। ਬਾਕੀ ਪਾਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹਲਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਰ ਦਿੱਤਾ ਪਾਣੀ ਗੋਠੇ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖੇਤ ਨੂੰ ਸੌਕਾ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਗੋਠੇ ਦੋਫਾੜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਛੋਟਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਖੇਤ ਵਿਚ ਵੱਤਰ ਵਾਲੀ ਨਮੀ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਗੋਠਿਆਂ ਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗੋਠਿਆਂ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਉਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ

ਵਾਸਤੇ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਹਰਾ ਕੱਚਾ ਪਿਆਜ਼ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁੱਟ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪੱਤੇ ਹਰੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਗੰਡਾ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਪਕਾਏ ਗੋਠੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭੂਕਾਂ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਜਾਂ ਬੂਟੇ ਡਿੱਗ ਪੈਣ। ਗੋਠਿਆਂ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਭੂਕਾਂ ਸਮੇਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੋਠਿਆਂ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੋਠਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਛਾਓ ਕਿ ਇਕ ਕਤਾਰ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦੂਸਰੀ ਨੂੰ ਢੱਕ ਲੈਣ। ਇਹ ਕੰਮ ਖੇਤ ਵਿਚ 3-5 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੋਠਿਆਂ ਨੂੰ 7-8 ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਛਾਂ ਵਿਚ ਸੁਕਾਉਣ ਨਾਲ ਵਾਧੂ ਗਰਮੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੋਠੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਛਿੱਲ ਖੜਕਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਭੰਡਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਰਾਬ ਗੋਠੇ ਕੱਢ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹਵਾਦਾਰ ਕਮਰਿਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੋਠਿਆਂ ਨੂੰ 5-6 ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 2-3 ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਗੋਠਿਆਂ ਦੀ ਛਾਟ-ਛਾਟੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਸਲ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਣਕ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ : ਫਸਲ 'ਚ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਵੀ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਪਰ ਛੱਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਉੱਲੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਚੂਸਣ ਨਾਲ ਦਾਣੇ ਬਾਰੀਕ ਪੈ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ। ਕਣਕ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਹਲਕੇ ਦਾਣਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਥਰੈਸ਼ਰ 'ਚ ਤੁੜੀ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਸਲ ਦਾ ਝਾੜ ਘੱਟ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 2 ਲੀਟਰ ਘਰ 'ਚ ਬਣਾਏ ਨਿੰਮ ਦਾ ਘੋਲ ਦੇ ਹਫਤੇ-ਹਫਤੇ 'ਤੇ ਦੋ ਛਿੜਕਾਅ ਜਾਂ 20 ਗ੍ਰਾਮ ਐਕਟਾਰਾ/ਤਾਇਰ 25 ਡਬਲਿਊ.ਜੀ. (ਥਾਇਆਮੈਥੋਕਸਮ) ਦਾ ਇਕ ਛਿੜਕਾਅ,

80-100 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ 'ਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨੈਪਸੈਕ ਪੰਪ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਮੋਟਰ ਵਾਲੇ ਪੰਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 30 ਲੀਟਰ ਤੱਕ ਘਟਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਘਰ 'ਚ ਬਣਾਏ ਨਿੰਮ ਦਾ ਘੋਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ : ਚਾਰ ਕਿਲੋ ਨਿੰਮ ਦੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ (ਪੱਤੇ, ਹਰੀਆਂ ਟਹਿਲੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਮੋਲੀਆਂ) ਨੂੰ 10 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ 'ਚ 30 ਮਿੰਟ ਲਈ ਉਬਾਲੋ। ਇਸ ਘੋਲ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਛਾਣ ਕੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਮਾਤਰਾ ਮੁਤਾਬਕ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਸੈਨਿਕ ਸੁੰਡੀ : ਇਹ ਕੀੜਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਣਕ, ਗੰਨਾ, ਮੱਕੀ, ਜਵਾਰ, ਜਵੀ, ਰਾਈ, ਮਟਰ, ਝੋਨੇ ਅਤੇ ਜੌਆਂ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਲੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ

ਸੁੰਡੀ ਨੂੰ ਚੋਰ ਸੁੰਡੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਹ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਛਿਪ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਪਤਾ ਖੇਤ 'ਚ ਖਿਲਰੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਮੀਂਗਣਾ ਤੋਂ ਤੋਂ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਚ-ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਇਹ ਸੁੰਡੀ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਤਾਪਮਾਨ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੀ ਸੈਨਿਕ ਸੁੰਡੀ ਨਰਮ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੰਦ ਬਣਾ ਕੇ ਲਟਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਹਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਬੂਟੇ 'ਤੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਮਲਾ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਰ ਬੂਟਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁੰਡੀ ਕਣਕ ਦੇ

ਉਹ ਹਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਬੂਟੇ 'ਤੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਮਲਾ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਰ ਬੂਟਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁੰਡੀ ਕਣਕ ਦੇ

'ਚ ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਦਸੰਬਰ 'ਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਈ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਣਕ ਪੱਕਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੈਨਿਕ ਸੁੰਡੀ ਸਿੱਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ

ਅੱਧੇ ਬਣੇ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਕੁਤਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ 40 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੋਰਾਜਨ 18.5 ਬਾਰੀ ਸਵਾ 6 'ਤੇ

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕਣਕ ਹਾੜੀ ਦੀ ਇਕ ਮੁੱਖ ਫਸਲ ਹੈ। ਇਸ ਫਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ, ਕੀੜੇ, ਬਿਮਰੀਆਂ, ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਾਬੂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਚ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਝੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰਾਂ ਤੱਕ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਵਪੱਖੀ ਢੰਗ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ।

ਮਨਦੀਪ ਪਠਾਨੀਆ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ, ਖੇਤਰੀ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ, ਬਲੋਵਾਲ ਸੌਖੜੀ। (ਮੋ. 94783-95774)

ਸਿਉਂਕ : ਸਿਉਂਕ (ਚਿੱਟੀ ਕੀੜੀ) ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕੀੜਾ ਕਣਕ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਫਸਲ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਬਰਾਨੀ ਫਸਲ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ

ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੀੜਾ ਫਸਲ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਤਣੇ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬੂਟੇ ਮੁਰਝਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਛੋਟੀ ਹੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਸਿਉਂਕ ਦਾ ਹਮਲਾ ਦੁਬਾਰਾ ਖੜੀ ਕਣਕ 'ਚ ਫਸਲ ਪੱਕਣ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਬੂਟਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸਫੈਦ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਿਉਂਕ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਬੀਜ ਸੋਧ ਇਕ ਸਸਤਾ ਅਤੇ ਸਰਲ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਬੀਜ ਦੀ

ਸੋਧ ਲਈ 160 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਡਰਸਬਾਨ/ਰੂਬਾਨ/ਡਰਮਨ 20 ਈ ਸੀ (ਕਲੋਰੋਪਾਈਰੀਫਾਸ) ਜਾਂ 40 ਗ੍ਰਾਮ ਕਰੂਜ਼ਰ 70 ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. (ਥਾਇਆਮੈਥੋਕਸਮ ਜਾਂ 80 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਨਿਉਨਿਕਸ 20 ਐਫ ਐਸ (ਇਮਿਡਾਕਲੋਪਰਿਡ + ਹੈਕਸਾਕੋਨਾਜੋਲ) ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਫਰਸ਼, ਤਰਪਾਲ ਜਾਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਸ਼ੀਟ ਤੇ ਪਤਲੀ ਤਹਿ ਵਿਛਾ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਜ 'ਚ ਮਿਲਾ ਲਵੋ।

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਉਂਕ ਦਾ ਹਮਲਾ ਰੇਤਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਕੁੱਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 7 ਕਿਲੋ ਮੋਰਟਲ 0.3 ਜੀ (ਫਿਪਰੋਨਿਲ) ਜਾਂ 1.2 ਲਿਟਰ ਡਰਸਬਾਨ 20 ਈ ਸੀ (ਕਲੋਰੋਪਾਈਰੀਫਾਸ) ਨੂੰ 20 ਕਿਲੋ ਸਲੂਬੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਿੱਟਾ ਦੇਵੋ।

ਕਣਕ ਦਾ ਤੇਲਾ : ਇਹ ਹਰੇ ਭੂਰੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਜੀਵ ਹੈ, ਜੋ ਪੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ 'ਚ ਬਣ ਰਹੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਚੂਸ ਕੇ ਫਸਲ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆਈ ਫਸਲ ਪੀਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸ ਚੂਸਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਅਪਣਾ ਮਿੱਠਾ ਮਲ ਤਿਆਗ

ਤੁਹਾਡੀ ਫਸਲ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੋਪਲ ਦੇ ਨਾਲ

ਕਲੋਡੀਕੋਪ, ਸਪਿੱਕ ਅਤੇ ਮੈਟਕੋਪ, ਨਦੀਨਾਂ ਤੇ ਫੁਲਸਟੋਪ

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਪਤਾਹਿਕ

KHETI DUNIYAN

An Exclusive Agricultural Weekly

ਰਜਿਸਟਰਡ ਆਫਿਸ :
9-ਏ, ਅਜੀਤ ਨਗਰ,
ਪਟਿਆਲਾ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਆਫਿਸ :
ਕੇ.ਡੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਗੁਰੂਸ਼ਾਲਾ ਰੋਡ,
ਨੇੜੇ ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਮਾਰਕੀਟ,
ਪਟਿਆਲਾ-147001

ਫੋਨ : 0175-2214575, ਮੋ.90410-14575
ਈ-ਮੇਲ : khetiduniyan1983@gmail.com

www.khetiduniyan.in

ਸਾਲ 43 ਅੰਕ 01
ਮਿਤੀ 04-01-2025

ਐਡੀਟਰ

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦਫਤਰ

ਪਟਿਆਲਾ
ਫੋਨ : 0175-2214575

ਮੁੰਬਈ
ਦਿੱਲੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ
ਬਠਿੰਡਾ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ

ਡਾ. ਡੀ.ਡੀ. ਨਾਰੰਗ
ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਡਾ. ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ
ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਝੱਤਰਾ
ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਲਾਠਰ

ਕੰਪੋਜ਼ਿੰਗ

ਏਕਤਾ ਕੰਪਿਊਟਰਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ

ਨੋਟ

- ★ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਾਂ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਰਾ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ★ ਸਿਵਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਭਾਵੇਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਵਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਰਾਏ ਜ਼ਰੂਰ ਲਓ।
- ★ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਫ਼ੂਨੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

Editor : JAGPREET SINGH,

Printer, Publisher and Owner of Weekly

'KHETI DUNIYAN' Printed at Varginia Printers, Shere-e-Punjab Market, Gaushala Road, Patiala-147001 (Pb.) and published from Kheti Duniyan, House No. 9-A, Ajit Nagar, Patiala-147001 (Pb.). E-mail : khetiduniyan1983@gmail.com, Phone No. 0175-2214575, RNI No. PUNPUN00806

ਚਾਹ ਦੇ ਕੁੱਲ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ 10 ਕਰੋੜ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ

ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹ ਦੀ ਚੁਸਕੀ ਲੈਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਖਬਰ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਹ-ਪੱਤੀ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਚਾਹ-ਬਾਗਾਨਾਂ ਤੋਂ ਚਾਹ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬੁਰੀ ਖਬਰ ਆਈ ਹੈ।

ਮੌਸਮ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮਿਜਾਜ਼ ਅਤੇ ਬਾਗਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਚਾਹ ਦੇ ਕੁੱਲ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ 10 ਕਰੋੜ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਚਾਹ ਉਦਯੋਗ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 2023 ਦੇ ਪਹਿਲੇ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 117.8 ਕਰੋੜ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਲ ਦੀ ਜਨਵਰੀ-ਅਕਤੂਬਰ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 111.2 ਕਰੋੜ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਚਾਹ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਐਕਸਪੋਰਟ ਦੇ 2024 ਵਿੱਚ 24-25 ਕਰੋੜ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ

ਸਾਲ ਲਗਭਗ 23.1 ਕਰੋੜ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਤਪਾਦਨ ਲਾਗਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ

ਭਾਰਤੀ ਚਾਹ ਸੰਘ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੇਮੰਤ ਝਾਂਗੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 2024 ਵਿੱਚ ਜਨਵਰੀ-ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 6.6 ਕਰੋੜ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਕਮੀ, ਜਦੋਂਕਿ

ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਹ ਦੇ ਬਾਗਾਨ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ 4.5 ਤੋਂ 5 ਕਰੋੜ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਹੋਰ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਚਾਹ ਬਰਾਮਦਕਾਰ ਸੰਘ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅੰਸੂਮਾਨ ਕਨੋਰੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੂ-ਸਿਆਸੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰੰਸੀ ਸਬੰਧੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਚਾਹ ਐਕਸਪੋਰਟ ਚੰਗਾ ਰਿਹਾ ਤੇ

ਐਕਸਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਵਧਾਈਆਂ ਦੀ ਉੱਚ ਜੋਖਮ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ। ਬਾਂਗੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਚਾਹ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਘੱਟ ਰਿਹਾ, ਜਦਕਿ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਉਤਪਾਦਨ ਲਾਗਤ ਵਧੀ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲਾਗਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ

ਲਾਭ ਕਮਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉੱਤਰੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਸਾਲ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ 11-12 ਕਰੋੜ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਚਾਹ ਖੋਜ ਸੰਘ (ਟੀ. ਆਰ. ਏ.) ਨੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਤੇ ਮੌਸਮ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮਿਜਾਜ਼ ਕਾਰਨ ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ, ਮੀਂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਜਲ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਆਦਿ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਟੀ. ਆਰ. ਏ. ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜੋਏਦੀਪ ਫੂਕਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਚਾਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚਾਹ ਉਤਪਾਦਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਪਮਾਨ 35 ਤੋਂ 40 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਮੀਂਹ ਦੀ ਕਮੀ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਣਵੱਤਾ ਭਰਪੂਰ ਫਸਲ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਉਤਪਾਦਨ ਐਸਤਨ 20 ਫੀਸਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ।

ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਬਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਣਕਿਆਪੁਰੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ 'ਅਲ ਇੰਡੀਆ ਵਿੰਟਰ ਰੋਜ਼ ਸ਼ੋਅ' ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇਖਣ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਇਸ 2 ਰੋਜ਼ਾ ਗੁਲਾਬ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਤੋਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਕੌਂਸਲ (ਐਨ. ਡੀ. ਐਮ. ਸੀ.) ਅਤੇ 'ਰੋਜ਼ ਸੋਸਾਇਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ' ਵੱਲੋਂ 'ਇੰਡੀਆ-ਅਫਰੀਕਾ ਫਰੈਂਡਸ਼ਿਪ ਰੋਜ਼ ਗਾਰਡਨ' ਵਿੱਚ ਕਰਾਏ ਗਏ ਇਸ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦੇ ਗੁਲਾਬ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 200 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ

ਗੁਲਾਬ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜਾਮਣੀ ਗੁਲਾਬ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ। ਸਾਰਾ ਪਾਰਕ ਗੁਲਾਬ ਦੀ ਮਹਿਕ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ਬੂਦੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ 'ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਡਿਓਰ', 'ਤੇਰੀ

ਕੋਮਾਲਾ', 'ਗਾਰਡਨ ਪਾਰਟੀ', 'ਲੈਂਡੀ ਐਕਸ', 'ਗੋਲਡਨ ਜਾਇੰਟ', 'ਕਿੱਸ ਆਫ ਫਾਇਰ ਫਲੋਰੀਬੰਡ', 'ਮਿਨੀਏਚਰ', 'ਕਲਾਈਬਰ' ਸਮੇਤ ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਇਸ ਮੌਕੇ 50 ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਨ ਸਪਾਟ ਪੇਟਿੰਗ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਐਨ. ਡੀ. ਐਮ. ਸੀ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਵਧੀਆ ਨਿਰਣਾਇਕ ਪੇਟਿੰਗ ਦੇ ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਫੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਰੋਜ਼ ਸੋਸਾਇਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਇੱਕ ਸੋਵੀਨਾਰ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਲਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਨੂੰਨ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਗੁਲਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਉਸ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

ਗ੍ਰੀਨ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਉਗਾਓ ਗੁਲਾਬ : ਇੱਥੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਉਗਾਏ ਗਏ ਗੁਲਾਬ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਨਕ, ਫਲੋਰੀਬੰਡ, ਗੁਲਾਬੀ, ਲਾਲ, ਖੁਰਮਾਨੀ, ਨੀਲਾ, ਪੀਲਾ, ਸੰਤਰੀ, ਕਾਲਾ, ਹਰਾ, ਦੋ-ਰੰਗ, ਸਟ੍ਰਿਪ, ਮਿਸ਼ਰਤ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਉਗਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਲਾਬ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੋਜ਼ ਸੋਸਾ ਵਿੱਚ ਬੂਟੇ, ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਕ

ਗੁਲਦਸਤੇ, ਬਟਨ ਹੋਲ, ਮਾਲਾ, ਗਜਰੇ ਆਦਿ ਵੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ

ਗਏ ਹਨ। ਗ੍ਰੀਨਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਉਗਾਏ ਗਏ ਗੁਲਾਬ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਰਹਿਤ ਗੁਲਾਬ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਕਰਸ਼ਣ ਵੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ।

ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਲੋਕ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਮਣੀ ਗੁਲਾਬ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਸੰਦ ਹਨ।

ਉਹ ਹਰ ਸਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਗ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬ ਵੀ ਉਗਾਏ ਹਨ, ਇਸ ਸੋਸਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣ। ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬ

ਦੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਗੁਲਾਬ ਉਗਾ

ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਨੌਜ (ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੁਲਾਬ ਉਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ ਸੋਸਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਮਾਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਬ ਉਗਾਉਣ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਸਿੱਖਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ।

ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਅਤੇ ਵਰਛੇ 'ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਗੁਲਾਬ ਉਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਸ਼ਰਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਲਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫੁੱਲ ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਨਰਸਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਲੋਕ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਨਰਸਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਪੌਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- ਜੇ. ਕੇ. ਪੁਸ਼ਕਰ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕਟ 'ਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਏ?

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਰੰਗੀਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ 'ਚ ਖੜੋਤ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਥੱਲੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ। ਮੌਸਮ 'ਚ ਵਾਪਰ ਰਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਕਰਜ਼ੇ ਥੱਲੇ ਦੱਬੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਤੀ ਖੋਜ 'ਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਰਿਹਾ। ਖੇਤੀ ਖੋਜ ਝੋਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਬਦਲਵੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜੋ ਓਨਾ ਹੀ ਮੁਨਾਫਾ ਦੇ ਦੇਣ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਝੋਨੇ ਕੀ ਕਾਸ਼ਤ ਥੱਲੇ ਹਰ ਸਾਲ ਰਕਬਾ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤਾ ਲਈ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਸੁਝਾਵਨ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁੱਲ ਭੂਗੋਲਿਕ ਰਕਬੇ ਦੀ 82 ਫੀਸਦੀ ਰਕਬਾ ਬਿਜਾਈ-ਅਧੀਨ ਹੈ। ਕਾਸ਼ਤਯੋਗ ਰਕਬੇ 'ਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਾਹੀ ਦਾ ਰਕਬਾ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਿਜਾਈ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ 98.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੰਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਕਬਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬਰਾਨੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਅੱਗਾਂ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ 'ਚ ਖੜੋਤ ਆਉਣਾ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣ ਕੇ

ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਚ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਵਧੇਰੇ ਚੇਤਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਣਕ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 182 ਲੱਖ ਟਨ ਨੂੰ ਛੂਹ

'ਤੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਗੇ। ਨਵੀਆਂ ਤੇ ਸਫਲ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਵਿਚ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਤੇ ਨਿਪੁੰਨ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਹੰਡਣਸਾਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾਉਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੇਤੀ ਦਾ ਧੰਦਾ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ

ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ

ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਅੰਨ-ਭੰਡਾਰ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਬਰਾਮਦ 'ਚ ਮੋਹਰੀ ਸੂਬਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਵੇਂ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਕਾਂ, ਕਿਸਾਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਝੋਨਾ ਵੇਚਣ 'ਚ ਆਈਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਘਟਣ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਘੱਟ ਵਿਕੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਬੀਜਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬੀਜ ਵਿਕਰੇਤਾ ਬਰਾੜ ਸੀਡਜ਼ ਅਤੇ ਭੱਠਲ ਬੀਜ ਫਾਰਮ ਲੁਧਿਆਣਾ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅੱਧੇ ਬੀਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਕੇ। ਕੁਝ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਭੰਡਾਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਣਕ ਨੂੰ ਹੀ ਬੀਜ ਬਣਾ ਕੇ ਬੀਜ ਲਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਤਪਾਦਨ ਤੇ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਹੋਰ ਘਟਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਹੋਰ ਬੀਜ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਸਾਲ ਹਾੜੀ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕਣਕ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਅਣਵਿਕੇ ਜ਼ਖੀਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਉਹ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਕਣਕ ਤੇ ਤੌਰ

ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਕੇਵਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਰਾਜ ਵਿਚ 14.5 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਸਿੰਜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਜ਼ਮੀਨ ਥੱਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਵਰਾਸਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਕਾਰਨ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਮਤ ਕੋਲ 10 ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ - ਤਿਹਾਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ 5 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਆਮਦਨ ਕਾਫੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਗਰੀਬੀ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 12.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ 2.15 ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਤੇ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਅਤਿ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਸਰ

ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲੇਜ਼ਰ ਲੈਂਡ ਲੈਵਲਰ ਕਰਾਹੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਧੇਗੀ। ਲੇਜ਼ਰ ਲੈਂਡ ਲੈਵਲਿੰਗ ਉਪਰੰਤ ਖੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਇਕਸਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਯੂਰੀਏ ਦੀ ਸੰਤੁਲਿਤ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਉਗਣ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਝਾੜ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਲਈ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬੈਂਡ ਪਲਾਂਟਿੰਗ ਵਿਧੀ ਅਪਣਾ ਕੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੋਲੀ ਹਉਸ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬੀਜਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਚੰਗਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਵਧ ਕੇ ਹੁਣ 32 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਰਪੇਸ਼ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ 45 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਨਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 49 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਖੇਤੀ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਉਦਯੋਗ ਤੇ ਵਪਾਰ ਵੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਖੇਤੀ ਹੈ।

ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਅਨਾਜ ਭੰਡਾਰ 'ਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਅੱਗੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਕਣਕ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ 'ਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਰਗੇ ਰਾਜ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਨ। ਸਥਿਰਤਾ ਲਿਆਉਣ 'ਚ ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕੇਗਾ।

ਪਹਿਲੇ ਸਬਜ਼ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਖੇਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਉਹ ਹੰਢਣਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਲ 1980-85 ਦਰਮਿਆਨ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਰਹੀ ਪਰ ਸਾਲ 1997-98 'ਚ 2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 'ਤੇ ਰਹਿ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ 8 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਸਾਲ 2002-03 'ਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਕਣਕ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਾਲ 2007-08 'ਚ ਕਣਕ ਬਾਹਰੋਂ ਦੀ ਮੰਗਵਾਈ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਪਰੰਤ ਅਨਾਜ ਬਰਾਮਦ ਵੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਸਮੇਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਬਹੁਸੰਖਿਆ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਰੋਟੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਅੱਜ ਵੀ ਖੇਤੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਜੀ. ਡੀ. ਪੀ. 'ਚ ਖੇਤੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ 51 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ

ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ

“ਕਿਸਾਨ ਸਮੁੱਚੀ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹਨ।” ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉੱਘੇ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਆਗੂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਚੌਧਰੀ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਬਿਆਨਦਿਆਂ ਕਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 23 ਦਸੰਬਰ, 1902 ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਿਸਾਨੀ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ‘ਕੌਮੀ ਕਿਸਾਨ ਦਿਵਸ’ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਨੁਦਾਤਾ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਅਨੇਕਾਂ ਔਕੜਾਂ ਦਰਪੇਸ਼ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ

ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇਸ ਅਣਦੇਖੀ ਤੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪੰਡ ਹੋਰ ਭਾਰੀ ਕਿਸਾਨ ਵੱਲੋਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਸਖਤ ਲੋੜ ਹੈ ਚੌਧਰੀ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ 23 ਦਸੰਬਰ, 1902 ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤੀ, ਸਰਲ ਤੇ ਸਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਸੁਝਾਵਨ ਆਗੂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਖੇਤਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਉਹ 'ਜੈ

ਜਵਾਨ-ਜੈ ਕਿਸਾਨ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਉੱਤੇ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਸਾਨੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਰਹੇ। ਸੰਨ 1937 ਵਿਚ ਕੇਵਲ 34 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚੋਂ ਚੌਧਰੀ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ 'ਕਿਸਾਨ ਘਾਟ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

12 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ 18 ਦਸੰਬਰ, ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਵਿਚ 11 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਮੁਲਕ ਘਾਨਾ ਵਿਖੇ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ 23 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ 'ਕਿਸਾਨ ਦਿਵਸ' ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਸੰਨ 2001 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ 'ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ' ਮੁਲਕ ਵਜੋਂ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ 70 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੋਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪ੍ਰੋ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਕੋ ਘੁੰਮਣ ਮੌ. 97816-46008

ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਨੇ ਖੇਤੀ ਕਿਸਾਨ ਦਿਵਸ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ

ਸਿਰਕਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਖਾਸ ਗੱਲਾਂ

ਖਮੀਰੀਕਰਨ ਰਾਹੀਂ ਰਨਿ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸਿਰਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਇਕ ਦੋਹਰੇ ਖਮੀਰੀਕਰਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਮੋੜ ਤੇ ਖਾਸ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਸ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ :

1. ਰਨਿ ਦਾ ਰਸ ਪੀੜਨ ਉਪਰੰਤ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਹਲਕੇ ਉਬਾਲ ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਲਮਲ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ ਹੀ ਠੰਡਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਬਾਲ ਰਸ ਵਿਚਲੀ ਖੰਡ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
2. ਰਨਿ ਦਾ ਰਸ ਦੇ ਉਬਾਲ ਅਤੇ ਖਮੀਰ ਨਾਲ ਜਾਗ ਲਗਾਉਣ ਵਿਚਲਾ ਸਮਾਂ 12-16 ਘੰਟੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਰਸ ਨੂੰ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
3. ਅੰਗੂਰ, ਸੇਬ, ਜਾਮਣ ਆਦਿ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਮੈਟਾਬਾਈਸਲਾਈਟ (ਕੋਐਮਐਸ) ਦੇ 1 ਗ੍ਰਾ./ਲਿ. ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਰਸ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
4. ਰਸ ਕੱਢਣ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਵਿਚ 1 ਗ੍ਰਾ./ਲਿ. ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ ਕੋ ਐਮ ਐਸ ਪਾ ਕੇ ਰਾਤ ਭਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
5. ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਸ ਦੀ ਖੰਡ ਘਣਤਾ 16-17 ਬੀ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਅਲਕੋਹਲ ਦੀ ਘਣਤਾ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਕੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਫਰਕ ਪਾਉਂਦੀ

ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਚਰ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਾਨੀ, ਮਾਈਕਰੋਬਾਇਓਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋਬਾਇਲ 94172-30896)

6. ਜਾਗ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁੜ ਦੇ ਘੋਲ ਨੂੰ ਖਮੀਰ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਠੰਡਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
7. ਖਮੀਰੀਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਇਸਤੇਮਾਲ

- ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।
10. ਅਲਕੋਹਲ ਦੇ ਖਮੀਰੀਕਰਨ ਉਪਰੰਤ (ਜੋ ਕਿ ਬੁਲਬੁਲਿਆਂ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ), ਖਮੀਰੀਕਰਨ ਦੇ ਡਰੰਮ ਨੂੰ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਠੰਡੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਰੱਖੋ।

ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਬਰਤਨ (ਪਲਾਸਟਿਕ, ਸਟੀਲ ਆਦਿ) ਉਬਾਲਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕੀਤੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

8. ਖਮੀਰ ਦਾ ਜਾਗ 24 ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।
9. ਖਮੀਰ ਦਾ ਜਾਗ ਲਗਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਰਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹਿਲਾਦੇ ਰਹੋ ਤਾਂ ਕਿ ਪੂਰੀ ਹਵਾ ਤੇ ਘੋਲ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਸ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਾਗ

ਇਸ ਨਾਲ ਖਮੀਰ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਅਲਕੋਹਲ ਦਾ ਘੋਲ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

11. ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦਾ ਜਾਗ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿਰਕਾ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਨਾ ਪਾਓ। ਪਹਿਲਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿਰਕਾ ਪਾ ਕੇ ਅਲਕੋਹਲ ਵਾਲੇ ਘੋਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾ ਲਵੋ। ਉਸ ਉਪਰੰਤ 36-48 ਘੰਟੇ ਪੁਰਾਣਾ ਐਸੀਟਿਕ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦਾ ਜਾਗ ਪਾਓ।

ਬਾਕੀ ਸਫਾ 3 ਦੀ ਕਣਕ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ : ਫਸਲ 'ਚ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਸ. ਸੀ. (ਕਲੋਰਾਈਟਰਾਨਿਲਪਿਰੋਲ) ਜਾਂ 400 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਏਕਾਲਕਸ 25 ਈ ਸੀ (ਕੁਇਨਲਫਾਸ) ਨੂੰ 80-100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨੈਪਸੈਕ ਪੰਪ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਚੰਗੇ ਨਤੀਜੇ ਲੈਣ ਲਈ ਛਿੜਕਾਅ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਬਦਲ 'ਚ 7 ਕਿਲੋ ਮੋਰਟੈਲ/ਰਿੰਟ 0.3 ਜੀ (ਫਿਪੋਰਿਨਿਲ) ਜਾਂ 1 ਲੀਟਰ ਡਰਸਬਾਨ 20 ਈ ਸੀ (ਕਲੋਰਪਾਈਰੀਫਾਸ) ਨੂੰ 20 ਕਿਲੋ ਸਲਯੂਬੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਿੱਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਤਣੇ ਦੀ ਗੁਲਾਬੀ ਸੁੰਡੀ : ਇਹ ਕੀੜਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਣਕ, ਝੋਨਾ, ਗੰਨਾ, ਮੱਕੀ, ਬਾਜਰਾ, ਅਤੇ ਰਾਈ, 'ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਰਚ-ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਝੋਨੇ 'ਤੇ ਪਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕਣਕ ਤੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਛੋਟੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਤਣਿਆਂ

ਵਿਚ ਮੋਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੋਭਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਤਣਾ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਤਹ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਿਛਲੀ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਉੱਪਰ ਤਣੇ ਦੀ ਗੁਲਾਬੀ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਅਕਤੂਬਰ ਵਿਚ ਨਾ ਕਰੋ। ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਦਿਨ ਸਮੇਂ ਪਾਣੀ ਲਗਾਉਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਛੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁੰਡੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਸਕਣ। ਜੇਕਰ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 7 ਕਿਲੋ ਮੋਰਟਲ 0.3 ਜੀ (ਫਿਪੋਰਿਨਿਲ) ਜਾਂ 1.2 ਲਿਟਰ ਡਰਸਬਾਨ 20 ਈ ਸੀ (ਕਲੋਰਪਾਈਰੀਫਾਸ) ਨੂੰ 20 ਕਿਲੋ ਸਲਯੂਬੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਿੱਟਾ ਦੇਵੋ। ਇਸ ਦੇ ਬਦਲ 'ਚ 50 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੋਰਾਜਨ 18.5 ਐਸ. ਸੀ. (ਕਲੋਰ-ਐਂਟਗਾਨਿਲਪਿਰੋਲ) ਨੂੰ 80-100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨੈਪਸੈਕ ਪੰਪ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਅਮਰੀਕਨ ਸੁੰਡੀ : ਕਈ ਵਾਰ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਏ (ਪ੍ਰਿਉਪੇ) ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਰਮ ਵਾਲੇ ਕਣਕ ਦੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਕਣਕ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁੰਡੀ ਕਣਕ ਦੇ ਪੱਕਣ ਸਮੇਂ ਬਣ ਰਹੇ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੁੰਡੀ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ 800 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਏਕਾਲਕਸ 25 ਈ ਸੀ (ਕੁਇਨਲਫਾਸ) ਨੂੰ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਕਿਸਾਨ ਵੀਹਾਂ ਨੂੰ ਫਸਲ ਉੱਪਰ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਦਲੇ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ

ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਕਮਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮਠਾੜੂ, ਕਿ੍ਰਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਮੋਬਾਇਲ : 98787-93220

ਸਰਦੀ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਅਕਸਰ ਹੀ ਕਾਫੀ ਲੋਕ, ਖੰਘ, ਜੁਕਾਮ, ਗਲਾ ਖਰਾਬ, ਬੁਖਾਰ, ਖੁਸ਼ਕ ਚਮੜ੍ਹੀ ਆਦਿ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਖਾਸ ਭੋਜਨ ਜੋ ਕਿ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਮਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਠੰਡ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ :

1. **ਮੂੰਗਫਲੀ :** ਮੂੰਗਫਲੀ ਪ੍ਰੋਟੀਨ,

ਫਾਈਬਰ, ਪੌਲੀਫਿਨੋਲਜ਼, ਐਂਟੀਆਕਸੀਡੈਂਟ, ਵਿਟਾਮਿਨ, ਫਾਈਟੋਸਟੀਰੋਲ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੈਸਵੈਰਾਟਰੋਲ, ਫਿਨੋਲਿਕ ਐਸਿਡ, ਫਲੇਵੋਨਾਇਡਜ਼ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮੂੰਗਫਲੀ ਨੂੰ ਭੁੰਨ ਕੇ ਜਾਂ ਗੱਚਕ ਆਦਿ ਬਣਾ ਕੇ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

2. **ਤਿਲ :** ਤਿਲ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ, ਜ਼ਿੰਕ, ਮੈਗਨੀਸ਼ੀਅਮ, ਕਾਪਰ, ਵਿਟਾਮਿਨ ਬੀ ਅਤੇ ਈ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸੋਮਾ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਡੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਦ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ

ਹਨ। ਤਿਲ, ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਚਮੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਮੀ ਅਤੇ ਖਾਰਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੱਭੂ, ਬਰਫੀ, ਗੱਚਕ ਅਤੇ ਰਿਓਝੀਆਂ ਆਦਿ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

3. **ਗੁੜ :** ਗੁੜ ਸਾਨੂੰ ਲੋਹਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁੜ ਪਾਚਨ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਈਨਸ ਅਤੇ ਮੁਹਾਸੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਗੁੜ, ਗੱਚਕ, ਰਿਓਝੀਆਂ ਅਤੇ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਲੱਭੂ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4. **ਖਜੂਰ :** ਖਜੂਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖਣਿਜ ਸੇਲੇਨੀਅਮ, ਕਾਪਰ, ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਅਤੇ ਮੈਗਨੀਸ਼ੀਅਮ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਜੂਰਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਟਾਮਿਨ, ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਡਾਇਟਰੀ ਫਾਈਬਰ ਵੀ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਖਜੂਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਐਂਟੀਆਕਸੀਡੈਂਟ (ਕੈਰੋਟੀਨਾਇਡਜ਼) ਐਲਰਜੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ।

5. **ਆਂਵਲਾ :** ਆਂਵਲਾ ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ, ਲੋਹਾ ਅਤੇ ਮੈਗਨੀਸ਼ੀਅਮ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਆਂਵਲਾ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਅਤੇ ਚਮੜ੍ਹੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਬਚਾਅ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਫਾਈਟੋਨਿਊਟ੍ਰੀਐਂਟਸ ਅਤੇ ਐਂਟੀ ਆਕਸੀਡੈਂਟ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,

ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਐਂਟੀ ਏਜਿੰਗ ਭੋਜਨ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਂਵਲੇ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ, ਆਂਵਲਾ ਕੈਂਡੀ, ਅਚਾਰ, ਚਟਣੀ, ਚਵਨਪਾਸ ਅਤੇ ਆਂਵਲਾ ਸ਼ਰਬਤ ਆਦਿ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਜਾ

ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਕੋਹੜ ਕਿਰਲੀ ਵਾਲੀ

ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਕੋਹੜ ਕਿਰਲੀ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸਾਨ ਜੋ ਫਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲੀ ਫਸਲ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵੇਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਵਿਆਜ 'ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜਕੱਲ ਕੋਈ ਵੀ ਫਸਲ ਬਿਨਾਂ ਖਾਦ ਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਬਗੈਰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਨਾਲ ਉਹ ਅਪਣਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਪਾਲ ਸਕੇ। ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਖੇਤੀ ਕਰਨਾ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਇਸ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਸਾਹੂਕਾਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰਾ ਫਾਇਦਾ ਚੁੱਕਣ 'ਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਸਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਲੁੱਟ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਆਰਥਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਰਥਕ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲੱਖਾਂ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਦਿਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਤੇ ਜੂਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਰਕਦੀ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਟਰਾਂ ਤੇ ਸਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਸ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਸੈਸ਼ਨ 'ਚ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਭਾਰਵਤ ਕੇ ਕਾਰਡ ਨੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਾਲ 17-18 ਤਕ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 10306 ਕਰੋੜ ਕਰਜ਼ੇਦਾਰਾਂ ਦਾ 10 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਕਰਜ਼ਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੌਕਸੀ ਕੰਪਨੀ ਦਾ 7110 ਕਰੋੜ, ਕਨਾਟ ਕੰਪਨੀ ਦਾ 3974 ਕਰੋੜ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰਾਂ ਕਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਖਬਰ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰਾ ਦਾ 6500 ਕਰੋੜ ਕਰਜ਼ਾ ਸੀ ਜਿਸ ਚੋਂ 5000 ਕਰੋੜ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਦਤਰ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮਾਰ ਖੱਲੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਰ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ 2.95 ਲੱਖ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ 2.11, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ 1.40 ਅੰਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ 1.72, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 1.13 ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ 24.92 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨ 73673.62 ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆੜ੍ਹਤੀਆਂ ਤੇ ਸਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਵਧਰਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਕਾਹਦੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਕੋਹਲੂ 'ਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ

ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਭਰਾ
ਮੋ: 94646-96083

ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਫਸਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਝਾੜ ਘੱਟ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚੋਂ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨ ਸੱਭ ਤੋਂ ਮਿਹਨਤੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਅਪਣੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਆਰਥਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਕੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਅਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਜਾਂ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ, ਅਤਿਵਾਦੀ, ਵਖਵਾਦੀ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ 1967 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਇੰਦਰਾ

ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਕਣਕ ਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਖਰੀਦ ਕੀਮਤ ਤੇ ਖਰੀਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਕਣਕ ਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ 'ਚ ਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਝੋਨੇ ਤੇ ਕਣਕ 'ਤੇ ਵੀ ਐਮ ਐਸ ਪੀ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਸਲ 'ਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੋਹ ਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟਰ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਖੇਤੀ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਲੀਡਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਪਰ ਇਸ 'ਚ 80% ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਲਈ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਫੰਡ ਦਿਤੇ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਬਹੁਤ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ 'ਚ

ਅਸਲ 'ਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੋਹ ਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟਰ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਖੇਤੀ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਲੀਡਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਪਰ ਇਸ 'ਚ 80% ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਲਈ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਫੰਡ ਦਿਤੇ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਬਹੁਤ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

। ਕਿਸਾਨ ਅਜੇ ਕਣਕ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਸੰਭਲੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਭਾਰੀ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਝੋਨਾ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਭਲਾ ਹੋਵੇ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਬਾਬਿਆਂ, ਖਾਲਸਾ ਏਡ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਝੋਨਾ ਦੇਰੀ ਨਾ ਲਗਾਉਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਪੱਕਿਆ। ਉੱਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਝੋਨਾ ਸਰਕਾਰੀ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਘੱਟ 1400 ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਵੇਚਣਾ ਪਿਆ। ਇਹੋ ਹਾਲ ਨਰਮੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵੇਚਦੇ ਵੇਖ ਗਏ। ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਝੋਨਾ ਜਾਂ

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਟਰਾਂ ਦਾ ਭਾਅ ਪੂਰਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਮਟਰਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਵੀ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਹੀ ਵਾਹੁਣੀ ਪਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਲੜਕਾ ਫੌਜ 'ਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਫੌਜ 'ਚ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਨਾਹ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਲੱਖਾਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਭਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਭਰਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ 13 ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੇਂਦਰ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਤੱਕ 500 ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੁਲਿਸ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਠੀਚਾਰਜ, ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਧੁੰਦੇ ਵਾਲੇ ਬੰਬ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਮੁੱਟੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਬਾਈ ਸਾਲਾ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਅੱਖ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਜਿਹੜੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ 'ਤੇ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ 'ਚ ਸੂਏ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੀ ਜੰਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰੋ, ਫਿਰ ਕਣਕ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੰਦਰਾ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਖੇਤੀ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਖੇਤੀ ਸਕੱਤਰ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਕਣਕ ਤੇ ਚਾਵਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਅਨਾਜ 'ਚ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਗਰੰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਾਡੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਖਰੀਦ ਕੀਮਤ ਤੇ ਫਸਲ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਸ਼ਾਮਲ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ, ਅਤਿਵਾਦੀ ਤੇ ਵੱਖਵਾਦੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਟੋਨੀ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਗੱਡੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਸ ਕਾਰ ਲਗਭਗ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਦਰਜਨਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਫੇਲ ਕਰਨ 'ਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਤਾਂ ਹਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਖੇਤੀ ਸਬੰਧੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਤਿੰਨ ਬਿੱਲ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪਣਾ ਵਾਅਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮਿੰਗ ਕਾਰਨ ਵੀ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 15000 ਰੁਪਏ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ

ਨਰਮੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸ 'ਚ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਕੀ ਕਮੂਰ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਸਲੀ-ਕਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ। ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਫਸਲੀ-ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਅਪਣੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਕਿੰਨੂ ਲਗਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਮੁੱਟਣਾ ਪਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੰਨੂ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਕਿੰਨੂ ਆਯਾਤ ਕਰਨ ਤੇ 85% ਡਿਊਟੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਯਾਤ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਦਾਸ ਨੇ ਕਿੰਨੂਆਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਬੇਕਦਰੀ ਬਾਰੇ ਸ. ਧਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਸਾਬਕਾ ਆਈ ਏ ਐਸ ਅਫਸਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਜਿਹੜੇ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿੰਨੂ ਉਤਪਾਦਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਬੋਹਰ ਜਾਂ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ 'ਚ ਕਿੰਨੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰਖਾਨਾ ਨਾ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਕਿੰਨੂਆਂ ਦਾ ਬਾਗ ਪੁੱਟ ਦੇਣਗੇ। ਆਲੂ ਤੇ ਗੰਨੇ ਦਾ ਭਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਐਸੇ ਖਤਰਨਾਕ ਹਥਿਆਰ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਲੜਾਈ 'ਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦੇ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਹਾਲ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਕੋਹੜ ਕਿਰਲੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨ ਅਪਣੇ ਹੱਕ ਲਈ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਝੋਨਾ ਪੰਜ ਕਿਲੋ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸ ਕਿਲੋ ਕਾਟ 'ਤੇ ਵੇਚਣਾ ਪਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਣਕ ਬੀਜਣ ਲਈ ਡੀ ਏ ਪੀ ਖਾਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ। ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਮੁੱਖ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫਸਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਡੀ ਏ ਪੀ ਖਾਦ ਕਣਕ ਬੀਜਣ ਲਈ ਲਿਆਈ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਨਕਲੀ ਨਿਕਲੀ।

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼

ਹੈਡ ਆਫਿਸ : ਕੇ.ਡੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਗੁਰੂਸ਼ਾਲਾ ਰੋਡ,
ਨਜ਼ਦੀਕ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਾਰਕਿਟ, ਪਟਿਆਲਾ-147001
ਮੋ. 90410-14575, ਈ-ਮੇਲ : khetiduniyan1983@gmail.com

ਸਾਲ 2025

JANUARY ਜਨਵਰੀ	FEBRUARY ਫਰਵਰੀ	MARCH ਮਾਰਚ	APRIL ਅਪ੍ਰੈਲ	MAY ਮਈ	JUNE ਜੂਨ	JULY ਜੁਲਾਈ	AUGUST ਅਗਸਤ	SEPTEMBER ਸਤੰਬਰ	OCTOBER ਅਕਤੂਬਰ	NOVEMBER ਨਵੰਬਰ	DECEMBER ਦਸੰਬਰ																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																										
<table border="1"> <tr><th>S</th><th>M</th><th>T</th><th>W</th><th>T</th><th>F</th><th>S</th></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td></tr> <tr><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td></tr> <tr><td>19</td><td>20</td><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td><td>25</td></tr> <tr><td>26</td><td>27</td><td>28</td><td>29</td><td>30</td><td>31</td><td></td></tr> </table>	S	M	T	W	T	F	S				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31		<table border="1"> <tr><th>S</th><th>M</th><th>T</th><th>W</th><th>T</th><th>F</th><th>S</th></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>1</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td><td>21</td><td>22</td></tr> <tr><td>23</td><td>24</td><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td><td></td></tr> </table>	S	M	T	W	T	F	S							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28		<table border="1"> <tr><th>S</th><th>M</th><th>T</th><th>W</th><th>T</th><th>F</th><th>S</th></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>1</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td><td>21</td><td>22</td></tr> <tr><td>23</td><td>24</td><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td><td>29</td></tr> <tr><td>30</td><td>31</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	S	M	T	W	T	F	S							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31						<table border="1"> <tr><th>S</th><th>M</th><th>T</th><th>W</th><th>T</th><th>F</th><th>S</th></tr> <tr><td></td><td></td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td></tr> <tr><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td></tr> <tr><td>20</td><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td><td>25</td><td>26</td></tr> <tr><td>27</td><td>28</td><td>29</td><td>30</td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	S	M	T	W	T	F	S			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30				<table border="1"> <tr><th>S</th><th>M</th><th>T</th><th>W</th><th>T</th><th>F</th><th>S</th></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td>1</td><td>2</td><td>3</td></tr> <tr><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td></tr> <tr><td>18</td><td>19</td><td>20</td><td>21</td><td>22</td><td>23</td><td>24</td></tr> <tr><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td><td>29</td><td>30</td><td>31</td></tr> </table>	S	M	T	W	T	F	S					1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	<table border="1"> <tr><th>S</th><th>M</th><th>T</th><th>W</th><th>T</th><th>F</th><th>S</th></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>1</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td><td>21</td><td>22</td></tr> <tr><td>23</td><td>24</td><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td><td>29</td></tr> <tr><td>30</td><td>31</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	S	M	T	W	T	F	S							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31						<table border="1"> <tr><th>S</th><th>M</th><th>T</th><th>W</th><th>T</th><th>F</th><th>S</th></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>1</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td><td>21</td><td>22</td></tr> <tr><td>23</td><td>24</td><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td><td>29</td></tr> <tr><td>30</td><td>31</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	S	M	T	W	T	F	S							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31						<table border="1"> <tr><th>S</th><th>M</th><th>T</th><th>W</th><th>T</th><th>F</th><th>S</th></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>1</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td><td>21</td><td>22</td></tr> <tr><td>23</td><td>24</td><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td><td>29</td></tr> <tr><td>30</td><td>31</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	S	M	T	W	T	F	S							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31						<table border="1"> <tr><th>S</th><th>M</th><th>T</th><th>W</th><th>T</th><th>F</th><th>S</th></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>1</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td></tr> <tr><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td><td>20</td><td>21</td><td>22</td></tr> <tr><td>23</td><td>24</td><td>25</td><td>26</td><td>27</td><td>28</td><td>29</td></tr> <tr><td>30</td><td>31</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>	S	M	T	W	T	F	S							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31					
S	M	T	W	T	F	S																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
			1	2	3	4																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
5	6	7	8	9	10	11																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
12	13	14	15	16	17	18																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
19	20	21	22	23	24	25																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
26	27	28	29	30	31																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
S	M	T	W	T	F	S																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
						1																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
2	3	4	5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
16	17	18	19	20	21	22																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
23	24	25	26	27	28																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
S	M	T	W	T	F	S																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
						1																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
2	3	4	5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
16	17	18	19	20	21	22																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
23	24	25	26	27	28	29																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
30	31																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
S	M	T	W	T	F	S																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
		1	2	3	4	5																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
6	7	8	9	10	11	12																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
13	14	15	16	17	18	19																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
20	21	22	23	24	25	26																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
27	28	29	30																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
S	M	T	W	T	F	S																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
				1	2	3																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
4	5	6	7	8	9	10																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
11	12	13	14	15	16	17																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
18	19	20	21	22	23	24																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
25	26	27	28	29	30	31																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
S	M	T	W	T	F	S																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
						1																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
2	3	4	5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
16	17	18	19	20	21	22																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
23	24	25	26	27	28	29																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
30	31																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
S	M	T	W	T	F	S																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
						1																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
2	3	4	5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
16	17	18	19	20	21	22																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
23	24	25	26	27	28	29																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
30	31																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
S	M	T	W	T	F	S																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
						1																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
2	3	4	5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
16	17	18	19	20	21	22																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
23	24	25	26	27	28	29																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
30	31																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
S	M	T	W	T	F	S																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
						1																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
2	3	4	5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
9	10	11	12	13	14	15																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
16	17	18	19	20	21	22																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
23	24	25	26	27	28	29																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
30	31																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਚਮੀ ਸੰਗਰਾਮ ਮਹਿਲਾ ਪੰਚਮੀ ਦਸਮੀ

ਦਿਨ ਤਿਉਹਾਰ ਅਤੇ ਛੁੱਟੀਆਂ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੋਹੜੀ	6 ਜਨਵਰੀ	ਮਹਾਂਵੀਰ ਜੈਯੰਤੀ ਵਿਸਾਖੀ	10 ਅਪ੍ਰੈਲ	ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 4 ਸਤੰਬਰ
ਮਾਘੀ	13 ਜਨਵਰੀ	ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਜੈਯੰਤੀ	13 ਅਪ੍ਰੈਲ	ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ
ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ	14 ਜਨਵਰੀ	ਅਵਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ	14 ਅਪ੍ਰੈਲ	ਦੁਸਹਿਰਾ
ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ	26 ਜਨਵਰੀ	ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਿਵਸ	18 ਅਪ੍ਰੈਲ	ਬਾਲਮੀਕ ਜੈਯੰਤੀ
ਜਨਮ ਦਿਨ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ	2 ਫਰਵਰੀ	ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ	1 ਮਈ	ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ
ਸ਼ਿਵਰਾਤਰੀ	12 ਫਰਵਰੀ	ਈਦ-ਉਦ-ਜ਼ਹਾ (ਬਕਰੀਦ)	30 ਮਈ	ਦੀਵਾਲੀ
ਮਹਿਲਾ ਦਿਵਸ	26 ਫਰਵਰੀ	ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੈਯੰਤੀ	7 ਜੂਨ	ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ
ਹੋਲੀ	8 ਮਾਰਚ	ਬਰਸੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ	11 ਜੂਨ	ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਹੋਲਾ-ਮੁਹੱਲਾ	14 ਮਾਰਚ	ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਨ ਸ੍ਰ. ਊਧਮ ਸਿੰਘ	29 ਜੂਨ	ਸ਼ਹੀਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ	15 ਮਾਰਚ	ਰੱਖੜੀ	31 ਜੁਲਾਈ	ਕ੍ਰਿਸਮਿਸ ਡੇ
ਈਦ ਉਲ ਫਿਤਰ	23 ਮਾਰਚ	ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ	9 ਅਗਸਤ	ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ ਮੇਲ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦਸੰਬਰ
ਸ਼ੀਰਾਮ ਨੌਮੀ	31 ਮਾਰਚ	ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ	15 ਅਗਸਤ	
	6 ਅਪ੍ਰੈਲ		16 ਅਗਸਤ	

ਪੰਜਾਬੀ ਜੀਵਨ 'ਚ ਗੁੜ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ

ਸ਼ਕਰਗੰਜ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਸਲੋਕਾਂ 'ਚ ਗੁੜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੰਡ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਖੰਡ ਦੀ ਲੱਭਤ ਕਾਫੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਪਰ ਸਰਦਾਰੀ ਤਾਂ ਗੁੜ ਦੀ ਹੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ 'ਚ ਇਕ ਰੁਪਇਆ ਤੇ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ ਜਨਮ, ਮੰਗਣੀ ਤੇ ਵਿਆਹ ਵਰਗੇ ਸ਼ਰਾਨ-ਵਿਹਾਰਾਂ 'ਚ ਮਿਠਾਸ ਭਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਨ। ਲੋਕ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁੜ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੋੜਿਆ। ਗੁੜ ਤੋਂ ਸਰਦਾਰੀ ਖੁੱਸਦੀ ਮੈਂ ਬੜੀ ਨੇੜਿਓਂ ਤੱਕੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਅੱਧੀ ਕੁ ਸਦੀ 'ਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਨੇ ਐਸੀ ਮਾਰ ਮਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀ-ਨਕਲੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੀ ਭੁਲਾ ਛੱਡੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੋਰਖ ਯੰਦੇ ਵਿਚ ਗੁੜ ਦਾ ਕੀ ਹਸਰ ਹੋਇਆ? ਆਓ ਕੁਝ ਗੁੜ ਵਰਗੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਯਾਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰੀਏ।

ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਆਮਦ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਇਕ ਸਰਹੱਦੀ ਤੇ ਰਾਵੀ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਦੋਸਤਪੁਰ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) 'ਚ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਜਿੰਨੀ ਮਿਹਨਤੀ ਤੇ ਸਿਰਝੀ ਸੀ, ਓਨੀ ਹੀ ਮਿੱਠੇ ਤੇ ਲਵੇਰੇ ਦੀ ਸੋਕਣ। ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਵੀ ਕੁਝ ਇੰਝ ਦੇ ਹੀ ਸਨ। ਮੌਸਮੀ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਫਲ

ਲਈ ਗੁੜ, ਸ਼ੱਕਰ ਤੇ ਕੱਕੇ (ਚਾਟੀ ਜਾਂ ਕੁੱਜੇ 'ਚ ਸਾਂਭਿਆ ਕੱਚੀ ਪੱਤ ਦਾ ਗੁੜ) ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ। ਚਾਹ, ਦੁੱਧ, ਦਹੀਂ, ਚੌਲ, ਖੀਰ, ਪੂੜੇ, ਗੁਲਗੁਲੇ, ਸੱਤੂ ਤੇ ਸ਼ਰਬਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਖਾਨਗਾਹ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਰੋਟ ਤੱਕ, ਵਿਚ ਗੁੜ/ਸ਼ੱਕਰ ਦਾ ਹੀ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ। ਗੁੜੋਂ ਅੱਕੇ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲੜ ਗੁੜ ਉਦੋਂ ਹੀ ਭਾਉਂਦਾ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਾ 'ਅਰਕ' (ਸ਼ਰਾਬ) ਕੱਢ ਕੇ ਥਕਣ ਲਾਹੀ ਜਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਉਹ ਝੂਮ-ਝੂਮ ਦੇ ਗਾਉਂਦੇ, 'ਇਹ ਜੋ ਗੁੜ-ਸ਼ੱਕਰ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਣੀ।' ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ (ਬੇਟ) ਦਾ ਗੁਣ ਕਣ ਵਾਲਾ ਪਰ ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਲੋਕ ਤਿਸਕਾਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਖੰਡ ਨੂੰ ਨਿਆਮਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਚੰਗੀ-ਭਲੀ ਘਰਦੀ ਤੋਂ ਅੱਕਿਆ ਕੋਈ ਮਨਚਲਾ ਜੱਟ

ਉਹ ਕੋਠੀ-ਜਿੰਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ 'ਆਏ-ਗਏ' ਲਈ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦੀ। ਭੂਆ ਨੂੰ ਕੱਚੇ ਚੌਲਾਂ 'ਚ ਖੰਡ ਰਲਾ ਕੇ ਖਾਣ ਦਾ ਭੁੱਸ ਸੀ, ਜੋ ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦਾ। ਦਾਦੀ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਟੱਬਰੋਂ ਅੱਡਰੀ ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਹ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਤਰਕ ਇਹ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਹਕੀਮ ਨੇ ਕੱਚਾ ਮਿਠਾ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਢਿੱਲੀ-ਮੱਠੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ। ਭੂਆ ਨੂੰ ਇਹ ਕੱਚੇ-ਪੱਕੇ ਵਾਲਾ ਵਿਤਕਰਾ ਬੜਾ ਚੁੱਭਦਾ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੰਨ 'ਚ ਕੁਝ ਭਰਦੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਲੈਂਦੀ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਪੁਕਾਰਦਾ, 'ਭਾਅ-ਭਾਅ! ਛੱਤੀ ਆ! ਆਪ ਖੰਡ ਦੀ, ਸਾਨੂੰ ਗੁੜ ਦੀ ਚਾਹ ਬਣਾਈ ਆ।'

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਗੁੜ ਭਾਵੇਂ ਆਮ ਘਰੇਲੂ ਸ਼ੈਲੀ ਸੀ ਪਰ ਸੰਤਾਲੀ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਝੰਬੇ ਕਈ 'ਪਨ੍ਹਾਈਆਂ' ਦੇ ਥਾਲ ਮੈਂ ਗੁੜ ਦੀ ਡਲੀ ਲਈ ਤਰਸਦੇ ਤੱਕੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਭੂਆ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗਿਆ। ਉਸ ਗਰੀਬਣੀ ਨੇ ਗਿੱਲੇ-ਵੱਤਰੇ ਗੋਹਿਆਂ ਦੀ ਰੀਠੀ ਕਰ ਕੇ ਪਤੀਲੀ ਧਰੀ ਤੇ ਹੱਟੀਓਂ ਗੁੜ-ਪੱਤੀ ਲੈਣ ਲਈ ਅਹੁਲੀ। ਵਾਪਸੀ 'ਤੇ 7-8 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਮਾਂ ਤੋਂ ਗੁੜ ਖੋਹਣ ਲਈ ਤਰਲੇ-ਮੱਛੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਿਆਂ ਮਾਂ ਨੇ ਗੁੜ ਦੀ ਡਲੀ ਤੱਤੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਵਗਾਹੀ। ਮੁੰਡਾ ਡਲੀ 'ਤੇ ਗਿਰਝ ਵਾਂਗ ਝਪਟਿਆ ਤੇ ਲੁੱਡੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਇੰਝ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਾਨੂੰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੱਥ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਰੋਣਾ।

ਸ਼ਰੀਕੇ 'ਚੋਂ ਤਾਇਆ ਸੀ ਭਾਈ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ, ਬੇਹੱਦ ਮਖੌਲੀਆ, ਬੇਬਾਕ ਤੇ ਸਾਫ-ਦਿਲ ਗੁੰਥੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਸੁਣਾਇਆ, 'ਅਹੀਂ ਇਕ ਘਰ ਪਾਠ ਧਰਿਆ। ਲੋਢੇ ਕੁ ਵੇਲੇ ਮਾਈ ਨੇ ਚਾਹ ਦਾ ਗੜਵਾ ਲਿਆ ਧਰਿਆ। ਕੋਲੀ ਲਾਹੀ ਤਾਂ ਉਹੀ ਕਾਲੀ-ਕਲੂਟੀ ਚਾਹ, ਜਿਸਦਾ ਡਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਾਈ 'ਤੇ ਵਰ੍ਹਿਆ 'ਮਾਈ, ਤੂੰ 'ਖੰਡ-ਪਾਠ ਕਰਾਉਣੇ ਕਿ ਗੁੜ-ਪਾਠ? ਮਾਈ ਤੁਭਕੀ, 'ਨਾ ਭਾਈ ਜੀ ਨਾ,

ਮੈਂ ਤਾਂ 'ਖੰਡ-ਪਾਠ ਕਰਾਉਣੇ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਪੋਤੇ ਦੀ ਸੁਖਣੈ।' ਮੈਂ ਕਿਹਾ, 'ਜੇ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਦਾ ਖੰਡ-ਪਾਠ ਈ ਕਰਾਉਣੈ' ਤਾਂ ਦੋ ਵੱਟੀਆਂ ਖੰਡ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪਉ।'

1976-77 'ਚ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਕਲਾਨੌਰ ਦਸਵੀਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਾਂ। ਮਾਸਟਰ ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਹ ਗੀਤ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੁਣਦੇ ਸਨ, 'ਪੰਜ ਰੁਪਈਏ ਕਿੱਲੇ ਗੁੜ ਤੇ ਦਸ ਰੁਪਈਏ ਖੰਡ, ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿਆਂ ਹੁਣ ਤੇ ਕਰ ਕੋਈ ਸੰਗ, ਗਿਆਨੀ...।' ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਨ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ (ਇਕੱਠੀਆਂ) ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਨ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ, ਜਬਰੀ ਨਸਬੰਦੀ ਤੇ ਮਹਿੰਗੀ ਖੰਡ ਤੋਂ ਬਿਫਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 'ਹੇਠਲੀ' ਤੇ 'ਉਤਲੀ' ਦੋਵਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਉੱਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਸਿਹਤ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ ਖੰਡ

ਦੇਸੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਗੁੜ ਸਿਹਤ ਵਰਧਕ ਹੈ ਤੇ ਮਸਨੂਈ ਵੰਗ ਨਾਲ ਬਣੀ ਖੰਡ ਸਿਹਤ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਖਾਸਕਰ ਹੱਡੀਆਂ ਤੇ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪੁਰਖੇ ਭਾਵੇਂ ਖੰਡ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਦੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋੜਾਂ ਤੇ ਦੁਖਦੇ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਮਤ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਰਹੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਖੰਡ ਨੂੰ 'ਚਿੱਟਾ ਮਹੁਰਾ' ਦੱਸ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੋਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਦੇ ਥਪੜੇ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ, ਦਵਾਈ, ਸਿਹਤ, ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਇਮਿਊਨਿਟੀ (ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੀਰਕ ਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ) ਸਬੰਧੀ ਸੋਚੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਈ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਤੇ ਬਣਾਉਣੀ ਖਾਧ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਪੱਥਰ ਚੱਟ ਕੇ ਕੁਦਰਤੀ / ਦੇਸੀ ਖੁਰਾਕ ਵੱਲ ਪਰਤੇਗੀ। ਹੱਡੀ ਰੰਢਾਏ ਸੰਕਟ 'ਚੋਂ ਹੀ ਮੰਥਨ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ।

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲਾਨੌਰ
ਮੋ. 98727-65490

ਜਾਮਣ, ਗੋਲ੍ਹਾਂ, ਪੀਲਕਾਂ, ਮਲਿਊਆਂ ਦੇ ਬੇਰ ਤੇ ਬੇਲੇ ਦੇ ਚਿੱਬੜਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਮਹਿੰਗੇ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਫਲਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸੁਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੋਣਾ।

ਇਕ ਵਾਰ ਲੰਮੇ ਬੁਖਾਰ ਦੌਰਾਨ ਦਾਦੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਚੇਚਾ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਆਲੂਬੁਖਾਰਾ ਮੰਗਵਾਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਆਲੂਬੁਖਾਰਾ ਸਿਰਫ ਬੁਖਾਰ ਲਈ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਮਿੱਠੇ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰਤੀ

ਓਪਰੀ ਗੋਰੀ-ਚਿੱਟੀ ਮੇਮ 'ਤੇ ਮਰ-ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਖੰਡ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਪਰੇਖੋਂ ਕਿਸ ਭੜਵੇ ਕੋਲ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਭਾਅ ਜੀ (ਪਿਤਾ) ਤੇ ਚਾਚਾ ਬੀ ਐੱਸ ਐੱਫ 'ਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਾਦੀ ਦਾ ਹੱਥ ਕੁਝ ਸੌਖਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮਹੀਨੇ ਭਰ ਦੇ ਸੌਦੇ ਨਾਲ ਇਕ-ਅੱਧ ਸੇਰ ਖੰਡ ਵੀ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਸੀ।

ਕਾਰਜ ਦੇ ਖਾਕੀ ਲਿਫਾਢੇ 'ਚ ਪਈ ਖੰਡ ਨੂੰ

ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਧੰਦੇ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਦੁੱਧ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪਸ਼ੂ ਠੰਡ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਸਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕਤਾ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਢੁੱਕਵੀਂ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਹੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਰਾਹੀਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨੁਕਤੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਸਰਦੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

1. ਸ਼ੌਂਡ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਸ਼ੌਂਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸ਼ੌਂਡ ਨੂੰ ਕਿਰਮ ਰਹਿਤ, ਗਰਮ ਅਤੇ ਸੁੱਕਾ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਵੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਵਾੜਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਵਾਲਾ ਧੁਰਾ ਪੂਰਬ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ੌਂਡ ਠੰਡਾ ਅਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਨਿੱਘਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਡੇਅਰੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

2. ਲਵੇਰੀ ਦਿਨ 'ਚ ਲਗਭਗ 16 ਘੰਟੇ ਬੈਠ ਕੇ ਜੁਗਲੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਗ੍ਹਾ ਪਿਸ਼ਾਬ/ਮਲ ਨਾਲ ਗਿੱਲੀ ਅਤੇ ਠੰਢੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਮਾਂ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਰਾਲੀ ਦੀ 3-4 ਇੰਚ ਮੋਟੀ ਤਹਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਖੱਲੇ ਵਿਛਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿੱਬੜੇ ਨਿੱਘ ਨਾਲ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗੰਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਬੈਠਣ ਕਾਰਨ ਬਣਾ ਦਾ ਸੋਜਾ/ਬਨੈਲਾ ਰੋਗ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਫਰਸ਼ ਪੱਧਰਾ (ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਟੋਏ ਤੋਂ) ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਢਲਾਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

3. ਸਰਦੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ; ਅਤੇ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰਦੇ ਤਰਪਾਲ ਜਾਂ ਪੱਲੀਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਹਵਾ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ।

4. ਸਰਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਵ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ੌਂਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਛਾਂਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

1. ਕੇਵਲ ਦੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਛਾਂਗੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਸ਼ੌਂਡ ਅੰਦਰ ਧੁੱਪ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦਰੱਖਤ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਨੂੰ

ਰੋਕਣ ਲਈ ਵਾੜ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇ ਸਕਣ।

5. ਸਰਦੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰਕ ਤਾਪਮਾਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਨਵੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੱਕੀ ਤੇ ਆਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਵੰਡ, ਤੇਲ ਵਾਲੀ ਖਲ/ਦਾਣਾ ਵਧਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਾਉ।

5 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ 2 ਕਿਲੋ ਦੁੱਧ ਪਿੱਛੇ ਅਤੇ ਗਾਵਾਂ ਨੂੰ 2.5 ਕਿਲੋ ਦੁੱਧ ਪਿੱਛੇ 1

ਕਿਲੋ ਦਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਉ।

6. ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਠੰਡਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਪਾਣੀ ਘੱਟ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਤਾਜ਼ੇ ਕੌਸੇ ਪਾਣੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

7. ਸਰਦੀਆਂ 'ਚ ਚਮੜੀ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਥਣਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਤੇ ਬਿਆਈਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਥਣਾਂ ਨੂੰ ਨਰਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗਲਿਸਰੀਨ, ਤੇਲ, ਕਰੀਮ ਆਦਿ ਲਾ ਕੇ

ਮੁਲਾਇਮ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

8. ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂੰਹ-ਖੁਰ, ਪੱਟ-ਸੋਜਾ ਆਦਿ ਦੇ ਲਈ ਟੀਕਾਕਰਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਮਲੱਪ-ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

9. ਕੱਟੜੂ/ਵੱਛੜੂਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ : ਲਗਭਗ 70% ਮੱਝਾਂ ਸਰਦੀਆਂ (ਅਕਤੂਬਰ-ਫਰਵਰੀ) ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਸੂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਈਏ ਕਿ ਕੱਟੜੂ-ਠੰਢ ਦੌਰਾਨ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਤੋਂ 3 ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਮਲੱਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਹੀ ਨਵਜੰਮੇ ਨੂੰ ਸੁੱਕੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 4-6 ਇੰਚ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਵਿਛਾਉਣੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਵਜੰਮੇ ਜਾਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕੱਟੜੂਆਂ-ਵੱਛੜੂਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਰਮ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਵੀ ਢੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ,
ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਮੋ.99156-78787)

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਆਲੂ ਦੀ ਫਸਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪਰ ਪੱਕਣ ਸਮੇਂ ਵਧੇਰੇ ਤਾਪਮਾਨ ਕਾਰਨ ਫਸਲ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੰਚਾਈ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਫਸਲ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ, ਬੈਂਡਾਂ ਤੇ ਬਿਜਾਈ ਅਤੇ ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ ਰਾਹੀਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਸਫਲ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਤਰੀਕੇ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ

ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਲਈ ਉੱਤਮ ਤਕਨੀਕਾਂ

ਡਿਸਚਾਰਜ 2.2 ਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਪ੍ਰਤੀ ਡਰਿਪਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਫਰਵਰੀ, ਮਾਰਚ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਮਈ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 22, 64, 120 ਅਤੇ 130 ਮਿੰਟ ਰੱਖੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਤਾਪਮਾਨ ਵੱਧਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਫਸਲ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਡਿਸਚਾਰਜ ਰੇਟ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

$= 2.2 \times \text{ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਮਿੰਟ/ਡਿਸਚਾਰਜ ਰੇਟ (ਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ))}$

ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਬਿਜਾਈ ਦੇ 25-30 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਲਾਉ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ 2 ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਅਤੇ ਫਸਲ ਪੱਕਣ ਤੱਕ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਲਾਉਦੇ ਰਹੋ। ਸੂਤ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਦਾਣੇ ਪੈਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਬੂਰ ਪੈਣ ਅਤੇ ਸੂਤ ਕੱਟਣ ਸਮੇਂ ਜੇ ਤਾਪਮਾਨ ਵੱਧ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੂਰ ਸੁੱਕਣ ਕਾਰਨ ਪਰ-ਪਰਾਗਣ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਾਣੇ ਘੱਟ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਝਾੜ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛੇਤੀ ਬਿਜਾਈ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖਤਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਆਦਾ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉੱਨਤ ਕਿਸਮਾਂ : ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋਗਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਪੀ ਐਮ ਐਚ-10, ਪੀ ਐਮ ਐਚ-8, ਪੀ ਐਮ ਐਚ-7, ਪੀ ਐਮ ਐਚ-1, ਡੀ ਕੇ ਸੀ-9108 ਅਤੇ ਪੀ-1844 ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ

ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ, ਮਹੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਜਵਾਲਾ ਜਿੰਦਲ, ਮੱਕੀ ਸੈਕਸ਼ਨ, ਪਲਾਂਟ ਬਰੀਡਿੰਗ ਅਤੇ ਜੈਨੇਟਿਕਸ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ

ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੱਕੀ ਬੂਰ ਅਤੇ ਸੂਤ ਕੱਟਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤਾਪਮਾਨ ਵੱਧ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੂਰ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਰ-ਪਰਾਗਣ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦਾਣੇ ਘੱਟ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਝਾੜ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਤਾਪਮਾਨ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਗੇਤੀ ਬਿਜਾਈ ਨਾਲ ਫਸਲ ਦੇ ਪੂੰਗਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂੰਗਾਰ ਘੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਸੋਧ : ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ 10 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਸਫਲ ਕਾਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਦੀ ਸੋਧ ਦਾ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਕੀੜੇ ਸ਼ਾਖ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦੀ ਕਾਰਗਰ ਰੋਕਥਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੀਜ ਨੂੰ ਕੀੜੇਮਾਰ ਦਵਾਈ ਗਾਂਢ (ਇਮਿਡਾਕਲੋਪਰਿਡ) 600 ਐਫ ਐਸ 6 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੋਧੋ। ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲੇਟੀ ਬਣਾਉ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਜ ਵਿੱਚ ਰਲਾ ਦਿਉ ਬੀਜ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਧੋ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਬੀਜ ਉੱਤੇ ਪਰਤ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਬੀਜ ਨੂੰ 14 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ : ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਖ ਦੇ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਫਸਲ ਚੱਕਰ ਦੇ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਕਰੋ। ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਰੂੜੀ ਦੀ ਗਲੀ-ਸੜੀ ਖਾਦ 6 ਟਨ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੱਕੀ ਦੀਆਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀ ਐਮ ਐਚ-10, ਪੀ 1844, ਡੀ ਕੇ ਸੀ-9108, ਪੀ ਐਮ ਐਚ-1 ਅਤੇ ਪੀ ਐਮ ਐਚ-8 ਲਈ 110 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ, 150 ਕਿਲੋ ਸੁਪਰ ਫਾਸਫੇਟ ਜਾਂ 55 ਕਿਲੋ ਡੀ. ਏ. ਪੀ. ਖਾਦ ਅਤੇ 20 ਕਿਲੋ ਮਿਊਰਿਟ ਆਫ ਪੌਟਾਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਘਟ ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮ ਪੀ ਐਮ ਐਚ 7 ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 75, 75 ਜਾਂ 27 ਅਤੇ 15 ਕਿਲੋ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਜ਼ਿੰਕ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ 10 ਕਿਲੋ ਜ਼ਿੰਕ ਸਲਫੇਟ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਖਾਦਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਫਾਇਦਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਾਰੀ ਫਾਸਫੋਰਸ, ਪੌਟਾਸ਼ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਵਾਲੀ ਖਾਦ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਪਾਉ। ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਵਾਲੀ ਖਾਦ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉ। ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਉ ਜਦੋਂ ਫਸਲ ਗੋਡੇ-ਗੋਡੇ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਬੂਰ ਪੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾ ਦਿਉ।

ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ : ਨਦੀਨ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ, ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਆਦਿ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੂਰਾ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ 4-6 ਹਫ਼ਤੇ ਤੱਕ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਨਦੀਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦਰਮਿਆਨੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈ ਫਸਲ ਉੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 800 ਗ੍ਰਾਮ ਐਟਰਾਟਾਫ 50 ਡਬਲਯੂ. ਪੀ. (ਐਟਰਾਜੀਨ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਅਤੇ ਹਲਕੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ

ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਰਤ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਦੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਘਾਹ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਚੌੜੇ ਪੱਤੇ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਦੀਨਾਂ ਦੇ ਅਸਰਦਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਰੋਕਥਾਮ ਨਾਲ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪਾਏ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ-ਸ਼ਾਖ ਦੀ ਮੱਖੀ-ਇਹ ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਕੇ ਛੋਟੀ ਫਸਲ (4-10 ਦਿਨ) ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਫਸਲ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਬੂਟੇ ਬੇਚੁੱਬੇ ਅਤੇ ਝੁਰਝ-ਮੁਰਝ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਗਾਂਢ ਨਾਲ ਬੀਜ ਦੀ ਸੋਧ ਆਸਾਨ ਅਤੇ ਕਾਰਗਰ ਵੰਗ ਹੈ। ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਸਲ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸਪਰੇਅ ਕਰਕੇ ਅਸਰਦਾਰ ਵੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਫਾਲ ਆਰਮੀਵਰਮ : ਇਹ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਕੀੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਡੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਫਸਲ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਛੋਟੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਰਚ ਕੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਗੋਭ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਿੱਚ ਗੋਲ ਤੋਂ ਅੰਡਾਕਾਰ ਮੋਰੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਰੋਕਥਾਮ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਗੋਭ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾ ਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਵਿੱਠਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੁੰਡੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅੱਖਰ Y ਦੇ ਉਲਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਚੌਰਸ ਆਕਾਰ ਚਾਰ ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ : ★ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਅਤੇ ਫੈਲਾਅ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਸਮੇਂ 20 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ 15 ਫਰਵਰੀ ਤੱਕ ਹੀ ਕਰੋ। ਨਾਲ ਲਗਦੇ

ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਕੀੜੇ ਦਾ ਫਲਾਅ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

★ ਕੀੜੇ ਦੀ ਅਸਰਦਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਸਹੀ ਮਿਕਦਾਰ ਅਤੇ ਸਹੀ ਵੰਗ ਨਾਲ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। 0.4 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੋਰਾਜਨ 18.5 ਐਸ ਸੀ (ਕਲੋਰਐਟਰਾਨਿਲੀਪੋਲ) ਜਾਂ 0.5 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਡੈਲੀਗੇਟ 11.7 ਐਸ ਸੀ (ਸਪਾਈਨਟੋਰਮ) ਜਾਂ 0.4 ਗ੍ਰਾਮ ਜ਼ਿਆਦੀਲ 5 ਐਸ ਜੀ (ਐਮਮੈਕਟਿਨ ਬੈਜੋਏਟ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ 'ਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। 20 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਦੀ ਫਸਲ ਲਈ 120 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤੋਂ। ਇਸ ਤੋਂ

ਬਾਅਦ, ਫਸਲ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 200 ਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਤੱਕ ਵਧਾਉ ਪਰ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਉਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਵਧਾਉ। ਕੀੜੇ ਦੀ ਕਾਰਗਰ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਛਿੜਕਾਅ ਮੱਕੀ ਦੀ ਗੋਭ ਵੱਲ ਨੂੰ ਕਰੋ।

ਮੁੱਖ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੀਜ ਗਲਣਾ ਅਤੇ ਪੂੰਗਾਰ ਦੇ ਝੁਲਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਫਸਲ ਦਾ ਜੰਮ ਮਾੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੌਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਰੋਏ ਬੀਜ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਪਿਛੇਤਾ ਮੁਰਝਾਉਣ ਰੋਗ ਨਾਲ ਟਾਢੇ ਗਲਣ ਕਾਰਨ ਫੁੱਲ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੌਦਾ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾ ਆਉਣ ਦਿਉ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਿਸਮ ਪੀ ਐਮ ਐਚ-10 ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।

ਫਸਲ ਦੀ ਵਾਢੀ ਅਤੇ ਦਾਣੇ ਕੱਢਣਾ : ਛੱਲੀਆਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਅਤੇ ਦਾਣੇ ਪੱਕ ਕੇ ਸਖਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਫਸਲ ਦੀ ਵਾਢੀ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਪੱਤੇ ਅਜੇ ਹਰੇ ਹੀ ਹੋਣ। ਇਹਨਾਂ ਹਰੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖੇਤ ਛੋਟੀ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਟਾਡਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਲੀਆਂ ਸਮੇਤ ਵੱਢ ਕੇ ਖੇਤ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੁਹਾਰੇ ਲਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਛੱਲੀਆਂ ਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਤੇ ਹੀ ਦਾਣੇ ਕੱਢੋ। ਦਾਣੇ ਕੱਢਣ ਲਈ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਜਾਂ ਮੋਟਰ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੈਲਰ ਜਾਂ ਸ਼ੈਲਰ ਕਮ ਡੀਹਸਕਰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮੰਡੀਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਧ ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਲਈ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਛੋਟੇ ਸੀਡ ਡਰਾਇਰ (ਤਿੰਨ ਟਨ ਵਾਲੇ) ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਅਪਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੱਜ-ਕੱਲ ਕੰਬਾਇਨ ਨਾਲ ਵਾਢੀ ਦਾ ਰੁਝਾਣ ਵੀ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀਆਂ ਛੱਲੀਆਂ ਦਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਮੰਡੀਕਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਛੱਲੀਆਂ ਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਬਾਕੀ ਚਾਰਾ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਰਕੇ ਹਰੇ ਟਾਡਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਮੁੱਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ : ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਹੈ। ਫਸਲ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਵਿੱਚ ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ ਵਿਧੀ ਲਈ 120 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਅਤੇ 80 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਉੱਪਰੋਂ ਚੌੜੇ ਬੈਂਡ ਬਣਾਓ। ਇਹਨਾਂ ਤੇ 60 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਮੱਕੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 20 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖ ਕੇ ਬੀਜੋ। ਮੱਕੀ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਡਰਿੱਪ ਲਾਈਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਡਰਿੱਪਰ ਤੋਂ ਡਰਿੱਪਰ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੋਵੇ। ਜੇ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਦੋਗਲਾ ਬੀਜ (ਪੀ-1844 ਅਤੇ ਡੀ ਕੇ ਸੀ-9108 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਖੁੱਦ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੋਗਲਾ ਬੀਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਰ ਅਤੇ ਮਾਦਾ ਲਾਈਨਾਂ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ : ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਫਸਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ, ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਾਈ 20 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ 15 ਫਰਵਰੀ ਤੱਕ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਿਛੇਤੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਝਾੜ ਉੱਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛੇਤੀ ਫਸਲ ਤੇ ਸ਼ਾਖ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦਾ ਹਮਲਾ

ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਇੱਕਦਮ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਅਹਿਮ ਨੁਕਤੇ

ਜੇ. ਐੱਸ. ਬਰਾੜ, ਫਲ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੂਟੇ ਕੁਮਲਾਅ ਕੇ ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਅਲਾਮਤ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘੋਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮੁੱਢਲੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਪਿੱਛੇ ਜੀਵਿਕ, ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਛਤਰੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਅਸੰਤੁਲਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉੱਲੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨੀਆਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਓਨੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀਆਂ, ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚਲੇ ਖਾਰੇ ਤੱਤ, ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਫਾਈਟੋਥੋਰਾ ਨਾਂ ਦੀ ਉੱਲੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅਣਗੌਲੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਨੀਮਾਟੋਡ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਤੰਦਰੁਸਤ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਸੁੱਕਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੇਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਮੀ ਨਾਲ ਵੀ ਬੂਟੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਗੇਤੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਲੱਛਣ

1. ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਲ-ਫਲਾਕਾ ਆਉਣਾ।
2. ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਮਕ ਘਟ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਚਮਕ ਦਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ।
3. ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਣਾ।
4. ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਕੁਮਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੁਮਲਾਉਣ ਦੀ ਦਰ ਵਧ ਜਾਣਾ।
5. ਅਜਿਹੇ ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਫਲਾਂ

ਵਿੱਚਲੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਾਗਬਾਨ ਮੁੱਖ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਅਤੇ ਫਾਸਫੋਰਸ ਅਤੇ ਲਘੂ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿੰਕ ਅਤੇ ਮੈਗਨੀਜ਼ ਵੱਲ ਹੀ ਤਵੱਜੋਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਬਨ, ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਅਤੇ ਆਕਸੀਜਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ 14 ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ ਵਾਲੀ ਖਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸੀ ਖਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ, ਪੂਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖਾਦਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਉਪਰੋਕਤ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਪੈਣ ਨਾਲ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਅਸੰਤੁਲਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਗਬਾਨ ਵੀਰ ਹੁਣ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਖਾਦਾਂ ਜਾਂ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਵਾਉਣ। ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਮੂਨਾ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਛਤਰੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਚਕਾਰੋਂ (ਬੂਟੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤਣੇ ਅਤੇ ਛਤਰੀ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਘੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ) ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ

ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ : ਅਬੋਹਰ ਅਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਕਈ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨੀ-ਪਾਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਤਹਿ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉੱਪਰੀ ਸਤਹਿ ਵਿੱਚ ਖਾਰੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧੇਰੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੂਟੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚਲੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਪੂਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਲਈ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੇਕਾਂ ਸੁੱਕਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾੜੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਦੇਸੀ ਖਾਦਾਂ ਪੂਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪਾਉ। ਸੁਚੱਜਾ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ। ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਲਫਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਸਾਇਣਕ ਉਪਚਾਰ ਕਰੋ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰੋ।

ੲ) ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ :

1. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਮਕ ਘਟ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹਲਕੇ ਕੁਮਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੱਛਣ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਉਹਨਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਛਤਰੀ ਦੀ ਉੱਪਰੋਂ ਹਲਕੀ ਛੰਗਾਈ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਰਲਾ ਕਰ ਦਿਉ।
2. ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਲ ਲੱਗੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਫਲ ਵਿਰਲਾ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਪਰੋਂ ਲੋਡ ਘਟਾ ਦਿਉ।
3. ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਮਲਾਅ ਰਹੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਮਲਾਉਣ ਦੀ ਦਰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦਾ 20-50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਪਤਰਾਲ ਘਟਾ ਦਿਉ।
4. ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਵਹਾਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਹੇਠ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡੂੰਘੀ ਵਹਾਈ ਨਾ ਕਰੋ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਡੂੰਘੀ ਵਹਾਈ ਨਾਲ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਛਤਰੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਾ ਅਕਾਰ ਛੋਟਾ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਪੋਲਾ ਪੈ ਜਾਣਾ।

6. ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਮਲਾਅ ਜਾਣਾ, ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਬੂਟੇ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁੱਕ ਜਾਣਾ।

ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ :

ੲ) ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖੋ : ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ

ਹੀ ਖੁਰਾਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਵੀ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਿੱਟੀ ਪਰਖ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧਾਈ-ਘਟਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਪਰਖ ਲਈ ਸਿਟਰਸ ਅਸਟੇਟ ਬਾਦਲ, ਅਬੋਹਰ, ਟਾਹਲੀ ਵਾਲ ਜੱਟਾਂ (ਅਬੋਹਰ ਬਿਲਟ) ਅਤੇ ਸਿਟਰਸ ਅਸਟੇਟ ਭੁੰਗਾ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਬਿਲਟ) ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

5. ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਕੇ ਕੁਮਲਾਅ ਰਹੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉੱਲੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਲੀ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰੋ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਲਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਪਾਉਣ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਪਯੋਗੀ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਬਾਬਤ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨਾਲ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਲੁਧਿਆਣਾ ਜਾਂ ਅਬੋਹਰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਖੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਫਲਾਂ ਹੇਠ 93.5 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 60 ਫੀਸਦੀ ਰਕਬਾ ਸਿਰਫ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਹੇਠ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਕਬੇ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮੋਹਰੀ ਫਲ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਕਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਲ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਫਲਾਂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਤੱਕ ਤਕਰੀਬਨ 10 ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਬੂਟੇ ਉੱਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਰਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਚੰਗੇਰੀ ਫਸਲ ਲਈ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਖਾਦ-ਖੁਰਾਕ ਪਾਉਣ, ਸੁੱਕੀਆਂ, ਬਿਮਾਰੀ ਗ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਅਣਚਾਹੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਦੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਸਾਫ-ਸਫਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੂਟੇ ਕੁਮਲਾਅ ਕੇ ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਅਲਾਮਤ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਵੱਲੋਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘੋਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮੁੱਢਲੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਪਿੱਛੇ ਜੀਵਿਕ, ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਛਤਰੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਅਸੰਤੁਲਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਉੱਲੀ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਰੀਕ ਜੜ੍ਹਾਂ (ਜਾਲੇ) ਗਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੂਟੇ ਸੁੱਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹਰ ਸਾਲ ਇੱਕ-ਦੋਕਾ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਬੂਟੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਪਰ ਲੰਘੇ ਵਰੇ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ 1-10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬੂਟੇ ਸੁੱਕ ਗਏ ਜਾਂ ਕੁਮਲਾਅ ਗਏ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਅਗੇਤੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਤੁਰੰਤ ਉਪਰਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਹਵਾ ਵਿਚਲੀ ਨਮੀ ਘਟਣ ਨਾਲ ਬੂਟਿਆਂ

ਜਿੱਥੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀਆਂ ਆਮ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਗਭਗ 6-7 ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਬਾਗ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦਾ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਲਾਏ ਛੋਟੇ ਬੂਟੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਉਪਾਅ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਮਰ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਚਾਓ

ਡਾ. ਡੀ. ਡੀ. ਨਾਰੰਗ, ਸਾਬਕਾ ਕੀਟ ਵਿਗਿਆਨੀ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 9464720231)

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਦੋਵੇਂ ਰੁੱਤਾਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਗਰਮੀ ਪਿਛੋਂ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਸੰਬਰ, ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਸਖਤ ਸਰਦੀ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਪਮਾਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ 0 ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗਰੇਡ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਮੁੱਖ ਉਪਰਾਲੇ ਹੇਠਾਂ ਦਰਸਾਏ ਹਨ।

1) ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਛਾਉਰਾ ਕਰਨਾ : ਨਵੇਂ ਵਿਚ ਲਗਾਏ

ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਪੀਤਾ, ਅੰਬ, ਅਮਰੂਦ, ਚੀਕੂ, ਆਦਿ ਵਿਚ ਕੋਰੇ ਅਤੇ ਸਖਤ ਸਰਦੀ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਛਾਉਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਬੂਟੇ ਉੱਪਰ ਸਰਕੰਡੇ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਬਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਰਕੰਡਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਖਾਸ ਕਰਕੇ

ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਮਿੱਟੀ ਸੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਹਵਾ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਥਾਂ ਘੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤਾਪ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਚਾਲਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਪੌਦੇ ਉੱਪਰ ਸਰਦੀ ਦਾ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਿੱਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਹਵਾ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਨੇ ਘੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਚੰਗਾ ਤਾਪ ਸੰਚਾਲਣ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗਿੱਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਤਾਪ ਸੰਚਾਲਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਰੇ ਅਤੇ ਸਖਤ ਸਰਦੀ ਦਾ ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਘੱਟ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

3) ਮਲੀਚਿੰਗ ਕਰਨਾ : ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਜਿਵੇਂ ਪਰਾਲੀ, ਸਰਕੰਡਾ, ਸੁੱਕਾ ਘਾਹ, ਰਾਇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਟਰੈਸ ਆਦਿ ਨੂੰ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਤਣੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਢੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਖਤ ਸਰਦੀ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੌਦੇ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਪਲਾਈ

ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੌਦੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਚੰਗੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਰੇ ਦਾ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਵੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਮਲਚਿੰਗ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਾਲਾ ਪੋਲੀਥੀਨ, ਰੰਗਦਾਰ ਪੋਲੀਥੀਨ ਆਦਿ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

4) ਬੂਟੇ ਦੇ ਤਣੇ ਉੱਪਰ ਸਵੈਦੀ ਕਰਨਾ : ਸਰਦੀ ਦੇ ਭੈੜੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬੂਟੇ ਦੇ ਤਣੇ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਸਵੈਦੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਵੈਦੀ ਦਾ ਘੋਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ 25 ਕਿਲੋ ਚੂਨਾ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ਪਾ ਲਉ ਤਾਂ ਜੋ ਉੱਲੀ ਤੋਂ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬੂਟੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿਣ। 500 ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਰੇਸ਼ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਟਿਕਾਊ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

5) ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ : ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਛੋਟੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਤਰਾ, ਮਾਲਟਾ, ਅੰਬ, ਅਮਰੂਦ, ਆੜੂ, ਅੰਗੂਰ,

ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ, ਆਦਿ ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਕੀੜੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਕੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜਿਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਬਾਰੇ ਸੂਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਚਿਤ ਇਲਾਜ ਲਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਜਾਂ ਉੱਲੀਨਾਸ਼ਕ ਛਿੜਕੋ।

6) ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ : ਸਰਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਬਾਗ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰੁਖੌਵੇਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆੜੂ, ਅਲੂਚੇ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਆਦਿ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਧਾਈ ਦਾ ਕੰਮ। ਬੂਟੇ ਦਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਢਾਂਚਾ ਹੀ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਲੰਮੀ ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਉਮਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਧਾਈ ਕਰਕੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਆਕਾਰ ਬਨਾਉਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਧਾਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਸੁਧਰੇ ਲੀਡਰ ਢੰਗ ਰਾਹੀਂ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸਧਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਬੂਟੇ ਦੀ ਉੱਚਾਈ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬੂਟੇ ਦੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਅਤੇ ਫਲ ਤੋੜਨ 'ਚ ਆਸਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੂਟੇ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਤੇ ਬਿਮਾਰ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਵੇਲੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੰਚਾਈ, ਨਦੀਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਕਣਕ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀਲੇਪਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਾਧਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਿੰਚਾਈ : ਕਣਕ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਸਤੇ ਭਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ 8 ਕਿਆਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਅਤੇ ਰੇਤਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ 16 ਕਿਆਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਣਕ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਪਾਣੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਅਕਤੂਬਰ ਵਿਚ ਬੀਜੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਜਾਈ ਕੀਤੀ ਕਣਕ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਦਿਓ। ਹਲਕੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਸਿੰਚਾਈ ਕੁਝ ਅਗੇਤੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਂ ਝੋਨੇ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਪਛੇਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਿੰਚਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੁੱਲੀ ਡੰਡੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸਿੰਚਾਈ ਤੋਂ 2 ਤੋਂ 3 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 20 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਸਾਫ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ 2-3 ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ 150 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਰਤ ਕੇ ਇਕਸਾਰ ਕਰੋ। ਸਲਫੋਸਲਫੂਰਾਨ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰ੍ਹੋਂ/ਰਾਇਆ/ਛੋਲੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੌੜੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਰਲਾ ਕੇ ਬੀਜੀ ਹੋਵੇ। ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਸਾਉਣੀ ਸਮੇਂ

ਚਰ੍ਹੀ (ਜਵਾਰ) ਅਤੇ ਮੱਕੀ ਨਾ ਬੀਜੇ। ਖਾਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ : ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਪਰਥ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਰੋ। ਜੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਦਰਮਿਆਨੀ

ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਲਾ ਦਿਓ। ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਦੀ ਘਾਟ : ਕਣਕ ਵਿਚ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਝੋਨਾ-ਕਣਕ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਵਾਲੀਆਂ

ਬਰਾਂਡ (ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕ)	ਮਾਤਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ
ਐਰੀਲੋਨ/ਡੈਲਰੋਨ/ਹਿਲਪੋਰਟਯੂਰਾਨ/ਰੋਨਕ/ਵੰਡਰ ਸਿਵਰੋਨ 75 ਡਬਲਯੂ ਪੀ (ਆਈਸੋਪ੍ਰੋਟਯੂਰਾਨ)	ਹਲਕੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ 300 ਗ੍ਰਾਮ, ਦਰਮਿਆਨੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ 400 ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਭਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ
ਲੀਡਰ/ਐਸ ਐਫ-10/ਸਫਲ/ਮਾਰਕਸਲਫੋ 75 ਡਬਲਯੂ ਜੀ (ਸਲਫੋਸਲਫੂਰਾਨ)	13 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ।

ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬੀਜੀ ਕਣਕ ਨੂੰ 45 ਕਿਲੋ ਅਤੇ ਅੱਧ ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਜੀ ਕਣਕ ਨੂੰ 35 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਓ। ਯੂਰੀਆ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ

ਰੇਤਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਬੂਟੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹਲਕੇ ਪੀਲੇ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗ

ਤੋਂ ਗੁਲਾਬੀ ਭੂਰੇ ਦੇ ਪੱਥਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੱਥੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਾਲੇ 2/3 ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਪੱਥੇ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਹਰੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਧਾਰੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਾਟ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬੂਟੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣ ਸਮੇਂ, ਘਾਟ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਟੀਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਤੇ ਸਾਫ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ 2-4 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 0.5% ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਸਲਫੇਟ (1 ਕਿਲੋ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਸਲਫੇਟ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ) ਦੀ ਇਕ ਸਪਰੇਅ

ਕਰੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਫਤੇ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਸਪਰੇਅ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਤੱਤ ਦੀ ਘਾਟ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਗਮਨਜੋਤ ਸਿੰਘ, ਅਮਿਤ ਕੋਲ ਅਤੇ ਅਮਿਤ ਸਲਾਰੀਆ, ਕੇ. ਵੀ. ਕੇ., ਰੋਪੜ ਮੋ. 94929-00307

ਬਾਗ ਲਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਗਲਤੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਗ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਗ ਲਈ ਸਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਚੋਣ (ਪੀ.ਐਚ. 8.5-8.7 ਤੋਂ ਘੱਟ, ਕੰਡਕਟਿਵਿਟੀ < 0.5-1.0 ਮਿਲੀ ਮਹੋਜ/ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਕਾਰਬੋਨੇਟ 5-10% ਲਾਈਮ ਕਨਕਰੀਸ਼ਨ 10-20% ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਜਲ ਨਿਕਾਸ ਵਾਲੀ), ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ (ਨਹਿਰੀ/ਚੰਗਾ ਪਾਣੀ), ਬਾਗ ਵਿਚਲੇ ਰਸਤੇ, ਇਮਾਰਤ, ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹੀ ਫਾਸਲਾ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਪੱਤਝੜੀ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਗੂਰ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ਪਾਤੀ ਅੱਧ-ਫਰਵਰੀ ਤੱਕ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਾਗ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਖਾਕਾ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਸਹੀ ਵੰਡ, ਸੌਖੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੰਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ, ਸਿੰਚਾਈ ਸਪਰੇਅ, ਰੂੜੀ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ, ਅੰਤਰ ਫਸਲਾਂ ਅਤੇ ਤੁੜਾਈ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬਾਗ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਤਰੀਕਾ : ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਾਗ ਲਗਾਉਣ

ਪੱਤਝੜੀ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ

ਸਰਵਪ੍ਰਿਆ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਬਠਿੰਡਾ (ਮੋ.85449-71933)

ਵਿਚ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਅਤੇ ਕਤਾਰ ਤੋਂ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਜਿੰਨਾ ਫਾਸਲਾ ਹੁੰਦਾ

ਨਾਲ ਬਾਗ ਦੀ ਵਹਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਦੋਵਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਇਤਾਕਾਰ ਢੰਗ/ਸੰਘਣੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਬੂਟੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਏ ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ 15 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਲਾਈਨ ਵਿਚਲਾ ਹਰ ਦੂਸਰਾ ਬੂਟਾ ਪੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਵਿਕਰਣ (ਕੁਇਨਕਨਸ) ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਵਰਗਾਕਾਰ ਢੰਗ ਵਾਂਗੂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੱਥਰ ਨਾਖ 7.0x7.0 ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਪਾਰਕ ਪੱਖੋਂ 6-9 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਕ ਬੂਟੇ ਜਿਵੇਂ ਆੜੂ ਅਤੇ ਅਲੂਚਾ ਆਦਿ ਲਗਾ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ

ਮੁਨਾਫਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੁੱਖ ਫਸਲ ਫਲ ਉੱਪਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੂਟਿਆਂ ਅਤੇ ਕਤਾਰਾਂ ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਬਾਗ ਵਿਚ ਜੇ ਅੰਤਰ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਾਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੋਈ ਔਖਿਆਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਨਰਸਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ : ਬਾਗ ਵਿਚ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੀੜਿਆਂ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਰਸਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬੂਟੇ ਨਰੋਏ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀ ਉਚਾਈ ਦੇ ਹੋਣ। ਬੂਟੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਟਰਾਲੀ ਜਾਂ ਜਿਸ ਵੀ ਵਾਹਨ ਵਿਚ ਬੂਟੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣੇ ਹੋਣ ਉਸ ਵਿਚ ਪਰਾਲੀ, ਸੁੱਕਾ ਘਾਹ ਜਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰੇਤ ਵਿਛਾ ਲਵੋ। ਬੂਟੇ ਖਰੀਦਣ ਸਮੇਂ 10 ਤੋਂ 15 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬੂਟੇ ਲੋੜ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਖਰੀਦੋ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੱਕ ਨਰਸਰੀ ਵਿਚ ਰੱਖੋ।

ਬੂਟੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਟੋਏ ਪੁੱਟਣਾ ਅਤੇ ਭਰਨਾ : ਹਰ ਬੂਟੇ ਲਈ ਇਕ ਮੀਟਰ ਡੂੰਘੇ ਅਤੇ ਇਕ ਮੀਟਰ ਘੇਰੇ ਵਾਲੇ ਟੋਏ ਪੁੱਟ ਲਉ। ਟੋਏ ਬੂਟੇ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਟੋ। ਬੂਟੇ ਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਟੋਇਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰਲੀ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਰੂੜੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਮਾਤਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਭਰ ਦਿਓ। ਇਹਨਾਂ ਟੋਇਆਂ ਵਿਚ ਬੂਟੇ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਦਿਉ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਟੋਏ ਵਿਚ 15 ਮਿ.ਲਿ. ਕਲੋਰੋਪਾਈਰੀਫਾਸ 20 ਈ.ਸੀ. 2 ਕਿਲੋ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਸਿਉਕ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਉ।

ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਟੋਏ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਲਾਂਟਿੰਗ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਲਗਾਉ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਬੂਟੇ ਦੀ ਪਿਉਂਦ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲੋਂ 9 ਇੰਚ ਉੱਚੀ ਹੋਵੇ। ਬੂਟੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਬਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਲਗਾਓ। ਵੇਸੇ ਤਾਂ ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਨਵੇਂ ਲਾਏ ਬੂਟੇ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਬੂਟੇ ਬਹੁਤ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੁੱਢਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬੂਟੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਾਰਨ ਮਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਬੂਟੇ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਸਹਾਰਾ ਦਿਉ। ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬੂਟੇ ਦੇ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਡ ਕੇ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੀਰਾਂ ਦਾ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਾਗ ਦਾ ਨਿਕਾਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਸੁਚੱਜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਨਾ ਖਲੋ ਸਕੇ।

ਲ. ਨੰ.	ਫਲ ਦਾ ਨਾਮ	ਫਾਸਲਾ (ਮੀ.)	ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ
ਵਰਗਾਕਾਰ ਢੰਗ			
1.	ਪੱਥਰ ਨਾਖ	7.5x7.5	72
2.	ਆੜੂ	6.5x6.5	90
3.	ਬੱਗੂਗੋਸ਼ਾ/ਅਲੂਚਾ	6.0x6.0	110
4.	ਅੰਗੂਰ (ਬਾਵਰ ਸਿਸਟਮ)	3.0x3.0	440
ਆਇਤਾਕਾਰ ਢੰਗ (ਸੰਘਣੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਢੰਗ)			
5.	ਅੰਗੂਰ (Y-ਟਰੈਲੀਸ ਸਿਸਟਮ)	4.0x1.5	660
6.	ਆੜੂ/ਅਲੂਚਾ	6.0x1.5	440
7.	ਪੱਥਰਨਾਖ	8.0x4.0	120

ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਗਾਕਾਰ ਢੰਗ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਢੰਗ

ਹੈ। ਚਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਵਰਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਢੰਗ

ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਸੋਈ ਬਗੀਚੀ ਵਿਚ ਬੀਜ ਲਓ ਹਰੇ ਪੱਤੇਦਾਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ

ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਘਰ ਬਗੀਚਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਛੱਤ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹਰੀਆਂ ਪੱਤੇਦਾਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬੀਜ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ-ਘੱਟ ਹਰੀ, ਸਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕਤਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਠੰਢ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਨਾਲ ਆਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਸੋਈ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਮੇਥੀ, ਪਾਲਕ, ਸਰੋਂ, ਧਨੀਆਂ, ਮੂਲੀ, ਗਾਜਰ, ਚੁਕੰਦਰ, ਸਲਗਮ, ਮਟਰ, ਸੇਮ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਆਦਿ ਬੀਜਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਰਚ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਫਤੇ ਤੱਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਸਵਾਦੀ ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਏਗਾ।

ਮੇਥੀ ਦਰਅਸਲ ਇਕ ਰਾਤ ਭਿਉਂ ਕੇ ਬਣਾਈ

ਗਈ ਰਸੋਈ ਬਗੀਚੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਜਾਂ ਗਮਲੇ ਵਿਚ ਬੀਜੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪੁੰਗਰਨ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਤਿੰਨ ਹਫਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਜਾਂ ਤੋੜ ਕੇ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬੀਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਚੌਥੇ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਖਾਧੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੇਥੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਮੌਸਮ ਦੀ ਦੂਰੀ ਹਰੀ ਪੱਤੇਦਾਰ ਸਬਜ਼ੀ ਪਾਲਕ ਹੈ ਜੋ ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੜਕੇ ਦੀ ਠੰਢ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨ ਪਾਲਕ ਬਹੁਤ ਪੌਸ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਲਕ, ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਹਫਤੇ ਤੋਂ ਸਬਜ਼ੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਰੋਂ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਦਰਅਸਲ ਕਿਸਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦੇ ਨਰਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬੀਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਰੋਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦਾ

ਸਾਗ ਘਰ ਵਿਚ ਖਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਬੀਜਦੇ, ਕੱਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਬੀਜਦੇ ਕੱਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿਚ ਧਨੀਆਂ ਇਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹਰੀ ਸਬਜ਼ੀ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਾਲ ਬੀਜਿਆ, ਉਗਾਇਆ ਅਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਧਨੀਆਂ ਸਿਰਫ ਸਬਜ਼ੀ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਫਸਲ ਮੂਲੀ, ਗਾਜਰ, ਚੁਕੰਦਰ ਅਤੇ ਸਲਗਮ ਹਨ। ਮੂਲੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ 4 ਤੋਂ 5 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗਾਜਰ ਜੇਕਰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੰਢ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 5 ਤੋਂ 6 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬੇਹੱਦ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਸਬਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਬਣਾਏ ਸਲਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਜੁਸ ਵੀ ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਾਜਰ ਦਾ ਹਲਵਾ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੁਕੰਦਰ ਵੀ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਫਤੇ ਤੱਕ

ਸਲਾਦ ਅਤੇ ਸੂਪ ਲਈ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਹਰ ਸਿਹਤ ਮਾਹਿਰ ਚੁਕੰਦਰ ਵੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਬਦਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਾਂ ਸਲਗਮ ਇਸ ਸਵਾਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਦੀ ਨਾ ਭੁੱਲੋ। ਇਹ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀ ਸਬਜ਼ੀ ਇਸ ਮੌਸਮ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਫਸਲ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਵਾਦੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਬਜ਼ੀ ਹੈ।

ਤੁਲਸੀ ਜੜ੍ਹੀ ਬੂਟੀ ਵੀ ਹੈ, ਘਰ ਦੀਆਂ ਸਭ ਛੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ 12 ਮਹੀਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਠੀਕ ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੁਣ ਅਜਵਾਇਣ ਪੱਤਾ ਅਤੇ ਥਾਈਮ ਤੇ ਰੋਜ਼ਮੈਰੀ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੂਪ ਅਤੇ ਸਲਾਦ ਲਈ ਅਜਵਾਇਣ ਦਾ ਪੱਤਾ ਬਹੁਤ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਥਾਈਮ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਮੈਰੀ 'ਤੇ ਵੀ ਖੋਜੋੜ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਸੋਈ ਬਗੀਚੀ ਵਿਚ ਪਉਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਭਰਭਰੀ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਖਾਦ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਮਿੱਟੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਗੀਚੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿੱਥੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 5 ਤੋਂ 6 ਘੰਟੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਰਹੇ। ਬੀਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਚੁਣੋ, ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਫਲਣ-ਫੁੱਲਣ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਿੰਚਾਈ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਨੂ ਆਰ.

ਬਲਾਕ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਦੇ 7 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਮਲਚਿੰਗ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸਸਤੀ ਤੇ ਸੌਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨਾਲੋਂ ਫਸਲ ਵਾਧੇ ਤੇ ਘੱਟ ਖਰਚ ਬਾਰੇ ਦੱਸੇ ਤਜਰਬੇ

ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਯੰਗ ਇਨੋਵੇਟਿਵ ਫਾਰਮਰ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਵੀ ਸਲਾਹ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਰਿਹਾ ਸੇਧਕ

ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਹਵਾ ਤੇ ਨਿਕਾਸੀ ਦੀ ਪਹਾਲੀ ਹੇਠ ਥਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਏਸ ਬਿਜਾਈ 'ਚ ਖਰਚ ਘੱਟ ਤੇ ਫਸਲ ਵਧੀਆ ਰਹਿੰਦੀ ਏ ਤੇ ਪਹਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀ ਪਾਣੀ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਾਲੀ ਦਾ ਗਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਹਰੀ ਖਾਦ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਅਗਾਂਹ ਹੋਰ ਖਾਦ ਵੀ ਘਟਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

2. ਭਗਤ ਸਿੰਘ (94179-50073) ਪਿੰਡ ਭਿੱਟੋਵੱਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੱਲਚਰ ਰਾਹੀਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ 6 ਕਨਾਲਾਂ ਕਿਸਮ 826 ਦੀ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁੱਝ ਯੂ ਟਿਊਬ ਅਤੇ ਯੰਗ ਇਨੋਵੇਟਿਵ ਫਾਰਮਰ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦੀਆਂ ਸੱਝੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਇਸ ਬਿਜਾਈ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨੇ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਵੱਲ ਮੋੜਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਤਕਨੀਕ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਕੇਵਲ 400-500 ਰੁਪਏ 'ਚ ਪਈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੱਲਚਰ ਸਾਡੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੱਜਣ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਟਰੈਕਟਰ ਆਪਣਾ। ਸੁਪਰ ਸੀਡਰ ਵਾਂਗ ਲੋਡ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ 'ਚ ਬਿਜਾਈ ਮੁਕੰਮਲ। ਪਹਾਲੀ ਮੈਂ ਆਪ ਹੱਥੀ ਖਿਲਾਰੀ, ਫੇਰ ਛੱਟਾ ਤੇ ਫੇਰ ਮੱਲਚਰ ਚਲਾਇਆ। ਆਪਾਂ ਮੱਲਚਰ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਚੁੱਕ ਕੇ ਫੇਰਿਆ ਪਹਾਲੀ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਕਣਕ ਨੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਲੰਘ ਮਾਰਿਆ। ਫਰਟਾਰਾ ਬੂਟੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮੋਟਾ ਪੱਤਾ ਚੌੜਾ ਤੇ ਰੰਗ ਵੀ ਕਾਲਾ ਭਾਅ ਮਾਰਦਾ। ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਮੇਰੀ ਨਾਲ ਦੇ ਖੇਤ 'ਚ ਸੁਪਰਸੀਡਰ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਵਾਧੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵੱਤਰ ਖੁਸ਼ਕ ਸੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਦਾਣਾ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਇਆ। ਅੱਜ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰੀ ਸਿੱਲ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਯੂਰੀਆ 25 ਦਿਨ ਤੇ ਪਾਇਆ। ਅੱਜ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਦੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਫਸਲ ਵਾਧਾ ਦੇਖ ਕੇ ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਅਗਾਂਹ ਝਾੜ ਦੱਸੇਗਾ ਤੇ ਟਿਰ ਸਾਰਾ ਰਕਬਾ ਇਸ ਬਿਜਾਈ ਤਕਨੀਕ ਹੇਠ ਲਿਆਵਾਂਗਾ। ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਨਦੀਨ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਤੇ ਨਾ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਹਮਲਾ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੱਲਚਰ ਕਦੇ ਵੀ ਨੱਧ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਨਾ ਮਾਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਹਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਫਸਲ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ।

3. ਸ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ (94632-30252) ਪਿੰਡ ਭਿੱਟੋਵੱਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮੱਲਚਰ ਰਾਹੀਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ 327 ਤੇ 826 ਮਿਕਸ ਕਰਕੇ 2.5 ਏਕੜ 'ਚ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੁਪਰ ਸੀਡਰ ਨਾਲੋਂ ਸਸਤੀ ਤੇ ਸਾਰਾ ਬੀਜ ਉੱਗਦਾ ਹੈ। ਝੋਨੇ ਦੇ ਦੂਰੋਂ ਮੁੱਢ ਜ਼ਰੂਰ ਹਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੀਲਾਪਨ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਲੱਗਦਾ, ਪਰ ਨੇੜੇ ਕਣਕ ਕਾਲਾ ਭਾਅ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ ਫਰਟਾਰਾ ਚੰਗਾ ਬੂਟਾ ਨਾਲੀਆਂ ਵੱਧ ਪਾਟਾ ਪੱਤਾ ਚੌੜਾ ਐਂ। ਸੁਪਰ ਸੀਡਰ ਨਾਲ ਬਿਜਾਈ ਕਣਕ 'ਚ ਅੱਜ ਤੱਕ ਤੀਜੀ ਨਾਲੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਦੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਉਹ ਖਰਚ ਬਚੇ, ਨਾ ਬਿਮਾਰੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਾ ਸੁੰਡੀ। ਚੂਹੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੋਨਾਂ 'ਚ ਆਈ। ਹਲਕੇ ਟਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਚੱਲ ਜਾਂਦਾ ਦੂਜਾ ਝੋਨੇ ਦੇ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਵਾਹੁਣ ਨਹੀਂ ਭਰਨਾ ਪਿਆ। ਸੁਪਰ ਸੀਡਰ ਦੀ ਮੇਰੀ ਬਿਜਾਈ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਖੇਤ ਸਾਰਾ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ

ਕਿਹਾ ਕਿ 500 ਰੁਪਏ ਦੀ ਖਪਤ ਆਉਂਦੀ ਜੇਕਰ ਪਹਾਲੀ ਦੀ ਗੱਠਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਟਰ ਪਹਾਲੀ ਖਿਲਾਰਨ ਲਈ ਅਲੱਗ ਖਰਚ ਚੜੇਗਾ। ਏਸ ਵਾਸ ਦੇਖ ਕੇ ਮੱਲਚਰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਲੈ ਲੈਣਾ।

4. ਹਰਵੰਤ ਸਿੰਘ (98140-16710) ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ 3 ਏਕੜ 'ਚ ਮਿਕਸ 327+826 ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਮੱਲਚਰ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜਿੱਥੇ ਪਹਾਲੀ ਦੀ ਪੰਜ ਇੰਚ ਮੋਟੀ ਤਹਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਉੱਥੇ ਆਪ ਹੱਥੀ ਤੰਗਲੀ ਫੇਰ ਕੇ ਖਿਲਾਰੀ ਕਿਉਂਕਿ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਛੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੰਬਾਈਨ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪਹਾਲ ਵਧਿਆ। ਦੂਜਾ ਬਾਕੀ ਰਕਬੇ 'ਚ ਕੋਈ ਕਟਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ। ਕੇਵਲ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਮੱਲਚਰ ਪਿੰਡ ਬੇਰੀ ਤੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਫਰਾਇਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਕੁੱਲ ਖਰਚ ਜੇਕਰ ਆਪਣਾ ਹੈ ਤਾਂ 500 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਚ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਾਏ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਮੁੱਢ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਮੱਲਚਰ ਫੇਰਿਆ ਪਰ ਕਣਕ ਦਾ ਫਰਟਾਰਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤੇ ਪੱਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹਨ ਨਾਲੀ ਬੂਟੇ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇ ਮੋਟੀਆਂ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਦੇਖਣ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਸਸਤੀ ਤੇ ਸੌਖੀ ਬਿਜਾਈ ਦੇਖ। ਇਸ 'ਚ ਨਾ ਸੁੰਡੀ, ਨਾ ਨਦੀਨ, ਨਾ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਜਾਂ ਘਾਟ ਦਿਸੀ ਸਭ ਖਰਚ ਬਚੇ। ਕਿਸਾਨ ਹਰਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਿਜਾਈ ਵੱਲ ਦੇਖ ਮੇਰੇ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਕੇਵਲ ਕੱਟਰ ਮਾਰ ਕੇ ਛੱਟਾ ਦੇ ਕੇ ਬੀਜ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਵਧੀਆ ਨਿਕਲੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਏਧਰ ਮੁੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਪਹਾਲੀ ਹਰੀ ਖਾਦ ਵਜੋਂ ਮਿਲੀ ਤੇ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਝੰਜਟ ਮੁੱਕਾ।

ਦੋਸਤੋ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਖੇਤ ਘੱਟ ਵਹਾਉਣ ਜਾਂ ਨਾ ਵਹਾਉਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਵੀ ਕਣਕ ਦੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਪਾਣੀ 'ਚ ਭਿਉਂ ਕੇ ਹੀ ਛੱਟੇ ਨਾਲ ਸਖਤ ਤੇ ਸੁੱਕੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਡੂੰਘੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਝੱਟ ਬਿਜਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਬਾਅਦ 'ਚ ਸਫਲ ਦਿਸਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਸਮਝ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਲ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ, ਬਲਕਿ ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਉੱਗਣ ਤੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ 'ਚ ਕਿਸਾਨ ਬੇਹੱਦ ਮਹਿੰਗੀ ਤੇ ਭਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਖਰਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੱਗਦਾ ਹੁਣ ਖਪਤ ਕੱਢਣ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੀ ਪਥਰੀਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਹਲਕੀ ਤੇ ਸਸਤੀ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਚੰਗੀ ਸੇਧ ਵਜੋਂ ਇਹ ਤਜਰਬੇ ਚੰਗੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਸਦੀ ਬਿਜਾਈ ਦੀ ਮੋਟੀ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਲਾਗਤ 500-700 ਰੁਪਏ ਟਰੈਕਟਰ ਦੇ ਛੱਟੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਲੇਬਰ ਦਾ ਹੈ, ਏਕੜ ਚ ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਲੱਗਾ।

ਆਓ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀਏ

1. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ (94632-28618) ਪਿੰਡ ਗੋਤ ਖੁਰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੱਲਚਰ ਰਾਹੀਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ 4.5 ਏਕੜ 'ਚ 826 ਕਿਸਮ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ 'ਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਡਾ. ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡੀਨਾ ਦੀ ਸਲਾਹ ਇਸ ਬਿਜਾਈ ਬਾਰੇ ਲਈ, ਯੰਗ ਇਨੋਵੇਟਿਵ ਫਾਰਮਰ ਗਰੁੱਪ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦੀਆਂ ਸੱਝੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓ ਦੇਖੀ ਸਮਝੀ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਦੇ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਸਾਰਕਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕੀਤੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੱਲਚਰ ਵੀ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਹੀ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ। ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਬਿਜਾਈ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੇ ਕੁੱਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਏਸ ਸਸਤੀ ਤੇ ਸੌਖੀ ਬਿਜਾਈ ਤਕਨੀਕੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਖੇਤ ਵੀ ਸੱਦ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ। ਏਸ ਦੀ ਫਸਲ ਵਾਧੇ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਫਰਟਾਰਾ, ਬੂਟੇ ਦੀ ਨਾਲੀਆਂ ਵੱਧ ਤੇ ਮੋਟਾ ਚੰਗਾ ਦਿਸਿਆ ਪੱਤਾ ਚੌੜਾ ਤੇ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਮਾਰਦਾ। ਨਾ ਸੁੰਡੀ, ਨਾ ਨਦੀਨ, ਨਾ ਬਿਮਾਰੀ ਦਿਸੀ। ਲਾਗੇ ਸੁਪਰ ਸੀਡਰ ਵਾਲੀ ਵੀ ਦਿਖਾਈ। ਕੱਟਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਵਾਈ ਲਗਾ ਕੇ ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਛੱਟਾ 40 ਕਿਲੋ ਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਚੌਥੀ ਘੰਟਿਆਂ ਚ ਲਗਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨੋਂ ਅਸਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਿਜਾਈ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੋ ਵਾਰ ਕੱਟਰ ਮਾਰਨਾ ਪਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਿੱਛੀ ਫਸਲ ਕਰਕੇ ਪਹਾਲੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧੇਰੇ ਖਿਲਾਰਨਾ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਖਰਚ ਵਧਦਾ ਕਟਰ ਦਾ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਸ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਮਲਚਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਛੇ ਲੀਟਰ ਡੀਜ਼ਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਖਰਚ 500 ਰੁਪਏ ਤੱਕ। ਮਲਚਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਗਾਉਣ

(ਚੱਲਦਾ)

1901 ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2024 ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰਮ ਸਾਲ : ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਨਵਰੀ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ

1901 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਲ 2024 ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਤਹ ਸੈਲਸੀਅਸ ਵੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਰਤੀ ਮੌਸਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰਮ ਸਾਲ ਰਿਹਾ, ਦਾ ਔਸਤ ਹਵਾ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਆਮ ਵਿਭਾਗ (ਆਈ. ਐਮ. ਡੀ.) ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਿਥੇ ਔਸਤਨ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਔਸਤ ਤੋਂ 0.90 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਵੱਧ ਰਿਹਾ। ਭਾਰਤੀ ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ (ਆਈ. ਐਮ. ਡੀ.) ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਮੋਤਜੀ ਮਹਾਪਾਤਰਾ ਨੇ ਇੱਕ ਆਨਲਾਈਨ ਪ੍ਰੈਸ ਬ੍ਰੀਫਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ 2024 ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਤਹ 'ਤੇ ਹਵਾ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਲੰਬੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਔਸਤ (1991-2020 ਦੀ ਮਿਆਦ) ਨਾਲੋਂ 0.65 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਵੱਧ ਸੀ। ਸਾਲ 2024 ਹੁਣ 1901 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰਮ ਸਾਲ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ 2016 ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ

ਸੈਲਸੀਅਸ ਵੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਰਤੀ ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ (ਆਈ. ਐਮ. ਡੀ.) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੂਰਬੀ, ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ-ਮੱਧ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਕੁੱਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਨਵਰੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮੀ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੱਧ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ

ਨਾਲੋਂ 0.54 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਵੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਯੂਰਪੀਅਨ ਜਲਵਾਯੂ ਏਜੰਸੀ, ਕੋਪਰਨਿਕਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 2024 ਸ਼ਾਇਦ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰਮ ਸਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਸਾਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਗਲੋਬਲ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਪੂਰਵ-ਉਦਯੋਗਿਕ ਪੱਧਰਾਂ ਤੋਂ 1.5 ਡਿਗਰੀ

ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਨਵਰੀ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ੀਤ ਲਹਿਰ ਦੇ ਦਿਨ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਝੋਨੇ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਹੇਠਾਂ ਬੀਜੇ

ਕਣਕ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਲ ਉੱਗਣ ਸਮੇਂ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਝੋਨੇ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਹੇਠਾਂ ਬੀਜੇ ਕਣਕ ਦੇ ਖੇਤ ਚੂਹਿਆਂ ਦੇ ਲੁਕਣ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਸਲ ਉੱਗਣ ਸਮੇਂ ਚੂਹਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬੀਜਾਂ ਅਤੇ ਕਰੁੰਬਲਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਕਾਰਨ ਪੌਦੇ ਉੱਗਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਫਸਲ ਦੇ ਝਾੜ ਉੱਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਰਵਾਇਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਬਿਜਾਈ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚੂਹਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਫ 1-2% ਤੱਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਹੇਠਾਂ ਬੀਜੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ 2-5% ਤੱਕ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਨਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਖੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਡੀਡੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿਓ। ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪੱਕੀਆਂ, ਉੱਚੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਚੂਹੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁੱਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਉ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਚੌੜਾਈ ਘੱਟ ਰੱਖੋ। ਚੂਹਿਆਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਲੂ, ਸੱਪ, ਗੋਹ, ਨਿਲੂਲਾ ਆਦਿ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ।

ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀਆਂ 10 ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਖੁੱਤਾਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਕ ਫਾਸਫਾਈਡ ਦਵਾਈ ਜਾਂ ਬਰੋਮਾਡਾਇਲੋਨ ਦਵਾਈ ਦਾ ਚੋਗ 10 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਖੁੱਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਦੀ ਢਿੱਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਾ ਕੇ 6 ਇੰਚ ਖੁੱਤ ਅੰਦਰ ਰੱਖੋ। ਚੂਹਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਚੋਗ ਨੂੰ ਖਾਣਾ, ਚੋਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਅਤੇ ਮਹਿਕ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਚੂਹੇਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਚੋਗ ਵਧੇਰੇ ਅਸਰ ਲਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣਾਉ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

★ 2% ਜ਼ਿੰਕ ਫਾਸਫਾਈਡ ਵਾਲਾ ਚੋਗ : 1 ਕਿਲੋ ਕਣਕ ਦੇ ਦਰੜ ਜਾਂ ਜਵਾਰ, ਬਾਜਰਾ ਆਦਿ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ, 20 ਗ੍ਰਾਮ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਰਿਫਾਇੰਡ ਤੇਲ

ਤੇ 20 ਗ੍ਰਾਮ ਪੀਸੀ ਖੰਡ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ 25 ਗ੍ਰਾਮ ਜ਼ਿੰਕ ਫਾਸਫਾਈਡ ਦਵਾਈ ਦਾ ਪਾਉਡਰ ਕਿਸੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਓ।

★ 0.005% ਬਰੋਮਾਡਾਇਲੋਨ ਵਾਲਾ ਚੋਗ : 1 ਕਿਲੋ ਕਣਕ ਦਾ ਦਰੜ ਜਾਂ ਜਵਾਰ, ਬਾਜਰਾ ਆਦਿ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਜਾਂ ਆਟੇ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਰਿਫਾਇੰਡ ਤੇਲ ਤੇ 20 ਗ੍ਰਾਮ ਪੀਸੀ ਖੰਡ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ 20 ਗ੍ਰਾਮ ਬਰੋਮਾਡਾਇਲੋਨ ਦਵਾਈ ਦਾ ਪਾਉਡਰ ਕਿਸੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਲਾਓ।

ਨੋਟ : ਜ਼ਿੰਕ ਫਾਸਫਾਈਡ ਦੇ ਚੋਗੇ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦਿਓ ਅਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਚੂਹੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੱਬ ਦਿਓ ਤਾਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਜਾਨਵਰ ਨਾ ਮਰਨ ਨੀਨਾ ਸਿੰਗਲਾ, ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 93573-25446)

ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਏ
ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ
(ਮੋ. 94171-27559)

ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਲੱਭ ਦੇ ਘਰ ਛਾਈ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਬੱਚੇ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੋਵੇ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਕਿੱਤੇ ਵੀ ਨਾ ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ ਹੋਵੇ। ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ। ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕਿੱਤੇ ਨਾ ਲੜਾਈ ਹੋਵੇ। ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦੀ ਜਾਗ੍ਰੂਤੀ ਸੱਭ ਅੰਦਰ ਆਈ ਹੋਵੇ। ਬੇਈਮਾਨੀ, ਚੋਰੀ, ਠੱਗੀ ਕਿੱਤੇ ਵੀ ਨਾ ਖਿਆਈ ਹੋਵੇ। ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਦੀ ਸੱਭ ਦੇ ਘਰ ਕਮਾਈ ਹੋਵੇ। ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ। ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਦੀ ਹਰ ਪਾਸੇ ਛਾਈ ਹੋਵੇ। ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਕਸੀਜਨ ਸਮਾਈ ਹੋਵੇ। ਹਵਾ, ਮਿੱਟੀ, ਪਾਣੀ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦੁਹਰਾਈ ਹੋਵੇ। ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਧੰਦਾ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲਾਈ ਹੋਵੇ। ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ।

ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਖੁਆਈ ਹੋਵੇ। ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਗੈਨਿਕ ਗੁੜ੍ਹ ਦੀ ਚਾਹ ਜਾਂਦੀ ਵਰਤਾਈ ਹੋਵੇ। ਔਰਗੈਨਿਕ ਖੇਤੀ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹਕੇ ਅੱਗੇ ਆਈ ਹੋਵੇ। ਅੰਨਦਾਤੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਦੂਣ ਸਵਾਈ ਹੋਵੇ। ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ। ਮਾਰੂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਲੱਤ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਨਾ ਆਈ ਹੋਵੇ। ਬੁਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਐਵੇਂ ਨਾ ਗਵਾਈ ਹੋਵੇ। ਫਿਕਰਾਂ ਅਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੀਂਦ ਨਾ ਉਡਾਈ ਹੋਵੇ। ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਰ ਘਰ ਰੋਸ਼ਨਾਈ ਹੋਵੇ। ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ, ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਦੀ ਨਾ ਔਖਿਆਈ ਹੋਵੇ। ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ, ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਨਾ ਛਾਈ ਹੋਵੇ। ਸਰਕਾਰ-ਦਰਬਾਰੇ ਵੀ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਵੇ। 'ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਏ' ਮਹਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਰ ਥਾਂ ਝੜ੍ਹਾਈ ਹੋਵੇ। ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ।

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਵੱਲੋਂ

ਕਿਸਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਡੀਲਰ/ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਟਰਾਂ ਲਈ

ਚੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੂਟ

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਦੇ

ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ 500/- ਰੁਪਏ

ਦੋ ਸਾਲ ਲਈ 750/- ਰੁਪਏ

ਇੱਕ/ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਟਸਐਪ ਰਾਹੀਂ ਸਰਵਿਸ ਮੁਫਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ।

ਚੰਦੇ ਭਰਨ ਲਈ QR ਕੋਡ ਸਕੈਨ ਕਰੋ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਫਰ
ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਵੱਟਸਐਪ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ
100/- ਰੁਪਏ

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਕੇ. ਡੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਗੁਰੂਸ਼ਾਲਾ ਰੋਡ, ਨੇੜੇ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਾਰਕਿਟ, ਪਟਿਆਲਾ-147001

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ : ਮੋ. 90410-14575

Website : www.khetiduniyan.in
E-mail : khetiduniyan1983@gmail.com